

DOLENJSKI

Glasilo socialistične zveze delovnega ljudstva Okrajja Novo mesto

Lastnik in izdajatelj: Okrajni odbor SZDL Novo mesto. — Izhaja vsako sredo. Posredna številka 10 din. — Letna naročnina 480 din, polletna 240 din. Četrtletna 120 din; plačljiva je vnaprej. Za inozemstvo 900 din oziroma ameriški dolarje. — Tek račun pri Komunalni banki v Novem mestu, št. 60-KB-16-2-24

Stev. 43 (397) LETO VIII
NOVO MESTO, 23. OKTOBRA 1957

Urejuje uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tone Gošnik. Naslov uredništva in uprave: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 30. Pošt. pred. Novo mesto 33. Telefon uredništva in uprave: št. 127. Rokopisov ne vračamo. Tiska Časopisno-saloziško podjetje »Slov. poročevalec« v Ljubljani. Za tisk odgovarja F. ...

PRIREDITVE V KOSTANJEVICI

Za zaključek Dolenjskega kulturnega festivala bo v ponedeljek 28. oktobra ob 20. uri gostovalo Celjsko gledališče z dramo Dnevnik Ane Frank. V torek 29. oktobra ob 11. uri bodo odkrili v Kostanjevici spominsko ploščo pesniku Jožetu Cvelbarju. Govoril bo univ. prof. dr. Anton Slodnjak ob navzočnosti slovenskih slavistov. Popoldne bo ponovitev Smrekarjevega Klošarskega žolnirja.

S tem bodo prireditve festivala zaključene. Razstavi slovenskih slikarjev in kiparjev ter razstava slovenske grafike bosta odprti še do 10. novembra.

Slabo plačujemo davke

to pa škoduje vsem volivcem in občinskim odborom! — Konec septembra je bilo v okraju 51 milijonov 440.000 din neplačane dohodnine in 22 milijonov 338.000 dinarjev neplačanih taks. — Nepotrebni zaostanki, ki jim botrujeta mlačnost in malomarnost mnogih Obč. — Popustljivost, ki se hudo maščuje.

Na sestankih množičnih organizacij in zborov volivcev smo slišali vse polno predlogov, kaj vse bi bilo treba zgraditi, kaj izboljšati v tem ali onem kraju, v vasi ali v mestu, seveda s družbenimi sredstvi. Nihče pa ni pojasnil, kje naj občina ali okraj, vzameta ta sredstva. Družbeni proračuni imajo dve glavni postavki: dohodke in izdatke. Če ni dohodkov, ne more biti izdatkov.

Pregled kaže, da so nekateri občinski odbori glede izdatkov precej na »stekečnem«, se pravi, da trošijo tako, kot so v družbenem planu predvideli izdatke, ali pa še malo čez, da imajo postavko dohodkov daleč za izdatki. To pomeni, da se morajo za izdatke zadolžiti, najeti posojilo in plačevati precej visoke obresti, zato ker ne skrbijo za redni dotok dohodkov. Večinoma grede presečki izdatkov nad dohodki za plače, manj pa za druge potrebe.

Veliki davčni zaostanki!

V tistih občinah, kjer pritoku dohodkov niso posvečali dovolj skrbi, imajo že težave s plačili: te težave se bodo proti koncu leta samo še povečale. Take občine ne morejo izvrševati raznih komunalnih del, ne morejo redno plačevati dolžnih bolnišniških oskrbnin, najpotrebnejših dodatnih šolam in pod. Nujno pa nastanejo težave tudi za redno plačevanje prosvetnih delavcev in uslužbenecv.

Ni nobenega opravičila, da je bilo do konca septembra nepla-

PREMI

ZA ČAS OD 25. OKTOBRA DO 3. NOVEMBRA

Do konca oktobra večkrat občine in trajne padavine z močno ohladištvijo, ki bo najbrž prinesla sneg do nižin. V tem razdobju je verjetna razjasnitev okoli 29. oktobra. Z nastopom novembra se bo pričelo suho, a hladno razdobje.

V. M.

Notranjepolitični tedenski pregled

Se zbere proizvajalcev

V nedeljo smo izbrali izmed 5.041 kandidatov 2.971 odbornikov novih občinskih zborov. Velika večina državljanov je z oddano glasovnico potrdila politiko Socialistične zveze, ki želi, da bi občine v prihodnje vso svojo dejavnost usmerile na to, da bi se življenjski pogoji občanov izboljšali. V Sloveniji je glasovalo 84,43 odstotkov volivcev, seveda pa je treba pri tem upoštevati upravičeno odsotne. Le-teh je bilo toliko zaradi bolezni precej, pa tudi sicer je bilo v Sloveniji najmanj 25.000 državljanov, ki so bili na ta dan na službenih potovanjih ali pa na sezonskem delu v drugih krajih. Če pa upoštevamo upravičeno odsotne, je bila udeležba še večja, saj znaša okoli 92%.

V nedeljo pa smo zbrali šele del novih občinskih odborov — občinske zbornice. Ti bodo splošno predstavniško telo občine, lahko bi rekli, da bodo to organi, ki bodo po svojem značaju oziroma sestavi dejansko to, kar je bilo dosedanjemu občinskemu ljudskemu odboru. Prihodnjo soboto oziroma nedeljo pa bomo izvolili še občinske zbornice proizvajalcev. Oba zbora bosta v prihodnje nov občinski ljudski odbor. Vsekakor volitve v občinske zbornice proizvajalcev niso prav nič manj važne kot so bile nedeljske

volitve. Nekateri volivci posebno po področju, se morda premalo zavedajo vloge in nalog, ki jih bodo imeli ti organi, in jih bomo prvič volili tudi v občinah, kajti doslej smo imeli zbornice proizvajalcev le pri okrajih ter pri zvezni in republiški skupščini.

Občinski zbori proizvajalcev bodo v bodoče izboljšali stik med podjetji in občinami. Tesnejše odnose med gospodarskimi dejavnostmi in občinami smo doslej marsikje pogrešali. So podjetja, ki so videla le svoje probleme in strmele le za povečanjem tovarne, niso se pa zanimala za gradnjo stanovanj, za to, kako je v občini organizirana trgovina in vsa druga komunalna služba. Vse to naj bi reševala občina sama in brez pomoči. Pa tudi narobe je bilo. V marsikateri občini niso imeli dobrih odnosov s podjetji in so se ukvarjali le z načrti in velikimi investicijami, pri tem pa pozabljali na zdravstvo, na gradnjo stanovanj, šolstvo in podobne stvari. Seveda je vse to vplivalo na razpoloženje delavcev in posledno na proizvodne uspehe. Občinski zbori proizvajalcev, ki jih bomo izvolili v soboto, se bodo morali spoprijeti s temi problemi in prepričani smo, da bodo zbrani

oborniki-proizvajalci najlepše vsklajali interese občine z interesi podjetij.

Nekaj podobnega velja tudi za kmetijstvo. Tudi tu so primeri, ko se občine niso zanimale za dejavnost kmetijskih združenj, zadrug, pa tudi niso pričakovale kaj več od občine. Občinski zbori proizvajalcev bodo imeli v kmetijskih občinah, torej v tistih, kjer bo večina odbornikov kmetov, še celo odgovorne naloge. Predvsem bodo morali v takih občinah pripraviti načrte za razvoj kmetijstva. Ze nekaj občin v Sloveniji je dokazalo, da se da vsaj tako dobro, kot od industrije, živeti tudi od kmetijstva. Kmetijstvo namreč lahko donaja občini oziroma zadrugam lepe dohodke, ki bi jih lahko uporabili za elektrifikacijo, gradnjo novih šol, vodovodov, napajališč in vseh tistih naprav, ki si jih vaščani žele. V občini Smartno n. pr. so pripravili načrte za velike nove sadovnjake, nekaj sto hektarov površin bodo zasejali z lanom, gojili bodo hmelj, kar vse bo prineslo zadrugam že v treh letih nekaj sto milijonov čistih dohodkov. Trgovina s temi pridelki bo prinesla znatna sredstva tudi občini. Zadruga bodo z novo ustvarjenimi sredstvi pospeševale kmetijstvo, zraven pa skrbela za tista dela, ki si jih zadržniki najbolj žele.

Prepričani smo, da se bo na Dolenjskem odzvalo v soboto in nedeljo prav toliko volivcev kot preteklo nedeljo ter s tem potrdilo, da se zaveda, kako važni so organi, ki jih bomo izbrali v teh dneh.

PO VOLITVAH V OBČINSKE ZBORE:

Zaupanje nalaga obveznosti

Po podatkih okrajne volilne komisije je v našem okraju volilo v nedeljo 77,4% volilnih upravičencev, upoštevajoč upravičeno odsotno pa 83%. — Po občinah (v odstotkih): 80 (z upravičeno odsotnimi 85,1), Črnomelj 70 (75,5), Metlika 82 (88), Mirna 78 (85), Mokronog 83,7 (91), Semič 77,7 (84,7), Straža-Toplece 90 (95), Kostanjevica-Podbočje 64 (69), Šentjerneje 68,2 (73), Trebnje 78 (84), Žužembark 80,4 (89,3) odstotkov.

V večini volilnih enot so potekale volitve v znamenju visoke zvestosti volivcev, ki so prihajali na volišča v jutranjih in dopoldanskih urah. Mnogo volilšč so na željo volivcev odprli že ob šestih zjutraj ali še prej.

Zlasti v Novem mestu ter nekaterih voliščih v občini Strakonja so imeli ob devetih dopoldne nad polovično udeležbo, ponekod, kot na primer v Dr. garskih selih, na Planini in drugod pa so volitve zaključili

pred deveto uro dopoldne. Nihče ni nikjer nikogar posebej vabil na volitve; volitve so prišli sami iz zavesti državljske dolžnosti in z namenom, da izberejo odbornike, ki bodo bodoča štiri leta sodelovali pri upravljanju občine in okraja.

Slovesno razpoloženje in potek volitev pa so ponekod spet motile že skoraj kronične napake v volilnih imenikih. Zlasti v novomeški občini, v Zburah in drugod so bile napake v volilnih imenikih hude. Ljudje so se upravičeno razburjali na račun ljudi, odgovornih za volilne imenike in je padla marsikatera kritična pripomba, in povsem upravičeno. Mnoge osebe so bile vpisane dvakrat, mnoge stalno bivačobe pa izpuščene, napake so bile v podatkih in hišnih številkah. Upamo, da bodo odgovorni poskrbeli za red

v volilnih imenikih in postavili vprašanje odgovornosti za take grobe napake.

Okoli 50.000 volivcev v okraju je v nedeljo izvolilo 230 odbornikov občinskih zborov, izmed katerih bo izvoljen tudi okrajni zbor. Odborniki, ki so dobili v nedeljo 20. oktobra zaupanje volivcev, so s tem tudi prevzeli velike dolžnosti, da bodo kot člani ljudskega odbora delali za blaginjo in napredek svojega kraja, občine, okraja, republike in celotne države. Zveza med volivci in izvoljenimi odborniki, ki je bila postavljena pri nedeljskih volitvah, bo trajala štiri leta. Potrebno je, da bo ta zveza vedno trdna in živa, ker je v tem jamstvo za pravilno družbeno upravljanje komun. Prav bodo storiš tisti volivci, ki bodo klicali svojega odbornika na razgovore, se s njim posvetovali, dajali mu nasvete in predloge, od njega pa zahtevali poročanje in pojasnjevanje o delu ljudskega odbora. Tistega odbornika, ki tega ne bi hotel, imajo volivci pravico odklopiti in izvoliti drugega. Tudi le zakonite pravice bi se volivci morali posluževati, kadar zveza med njimi in organi upravljanja ni taka, kot to zahtevajo koristi skupnosti.

Do tistih, ki se namenoma niso udeležili volitev, pa izvoljenj odborniki seveda nimajo nobenih obveznosti.

Zborovanje slovenskih slavistov

Slovensko slavistično društvo bo priredilo ob 26. do 29. oktobra zborovanje z naslednjim sporedom:

26. oktobra: ob 10. uri otvoritev zborovanja v novomeškem Domu ljudske prosvete. Predavata prof. Janez Logar in dr. France Tomšič. Ob 12. uri odkritje plošče slovenskemu jezikoslovcu in nekdanjemu novomeškemu profesorju Ivanu Košialu. — Popoldne ogled Novega mesta. Ob 18. uri otvoritev razstave v Studijski knjižnici Mirana Jarca: Kulturni delež Dolenjske. Ob 19.30: odhod v Dolenjske Toplice.

27. oktobra: dopoldne v Dolenjskih Toplicah referat prof. Tineta Losarja in prof. Stamparja, popoldne referat in razgovor o učnih knjigah za pouk slovensčine na srednjih šolah.

28. oktobra: predavanja prof. Koblarja in prof. Dularja.

29. oktobra: izlet v Kostanjevico na Krki (Dol. Toplice — Podgora — ogled gradu Luknja — obisk Trdinovega groba — Otočec — otenitev Trdinove sobe na Gračanem turnu — grad Vrhnovo — Kostanjevica. Odkritje spominske plošče pesniku Jožetu Cvelbarju v Kostanjevici.

28. oktobra: predavanja prof. Koblarja in prof. Dularja.

29. oktobra: izlet v Kostanjevico na Krki (Dol. Toplice — Podgora — ogled gradu Luknja — obisk Trdinovega groba — Otočec — otenitev Trdinove sobe na Gračanem turnu — grad Vrhnovo — Kostanjevica. Odkritje spominske plošče pesniku Jožetu Cvelbarju v Kostanjevici.

Vzgoja mladega rodu je eden osnovnih problemov družbe, saj oblikujemo z vzgojo in izobraževanjem bodoče državljane. Od dela naših šol je v veliki meri odvisno, kakšni bodo bodoči proizvajalci, kakšni državljani bodo v organih oblasti in samoupravljanja. Seveda pa šola ni edini činitelj, ki vzgaja in izobražuje. Upoštevati moramo vse ostale činitelje (družino, okolje itd.), pri svojem delu, če hočemo, da bomo uspešni.

Po letu 1945 je naša šola brezdvomno napredovala, zlasti če upoštevamo, v kakšnih težkih materialnih pogojih je delala. Boli nas pa še vedno dejstvo, da od otrok, ki obiskujejo obvezno osemletno šolanje, napravi vseh osem razredov le 30 odstotkov. To dejstvo, ki ima svoj vzrok v organizacijski shemi našega šolstva ter v vsebini našega dela,

je pravzaprav rodilo reformo šolstva. Zaradi vsebine in organizacije dosedanjega dela se je naša šola vedno bolj ločevala od življenja, vedno bolj je postajala verbalistična in toga. Živimo v novem družbe-

ni red, naše šolstvo pa caplja za gospodarstvom, saj je vzdrževano in organizirano še vedno tako kakor pred sto leti!

Najvažnejša je vsebina našega dela. Tu so največji sporedljaj. Vir vsebine naj bo naša pretekla in sedanja borba za pravice človeka, za lepši dan, za svobodno življenje enakopravnih ljudi na svetu. V tem tisti vsa idejnost, ki bo dala učni ur in naši celotni vzgoji ne samo topline, ampak tudi ogromnega poleta za graditev socializma.

Naše šolstvo mora biti sposobno pripravljati kadre za

čas tehnike. V njej takorekoč živimo, atomsko obdobje nastaja, mi pa, ali pa tisti, ki to žele, še vedno učijo: »Jabolko ne pade daleč od drevesa,« ali pa: »Tako bom delal, kakor moj oče« itd. Ne bi rekli, da se v tem zrcali reakcija, to so navade in običaji naših ljudi, ki jih pa pravi reakcionarji prav radi izkoriščajo.

Verbalnost in kopičenje ogromne spominske snovi jemlje naši mladini čas za razumevanje današnjice. Pustimo otroka živeti. Imamo danes že na tisoč in tisoč polticev. Eden vsega ne bo zmogel, vsi vse pa gotovo. Vodimo jih v poltice in dajamo jim ustrezno znanje, temeljnega znanja, da bo lahko v življenju krepko gradil sebe v koristnega člana družbe.

Dobili bomo nove učne načrte za naše nove osemletke. Tudi ti načrti ne bodo nekaj statičnega, ampak bodo osnova za nadaljni razvoj učnega programa. Najboljši učni program bo vedno učiteljeva osebnost.

Slovenski slavisti v Trdinovi deželici

(Ob zborovanju v Dolenjskih Toplicah od 26.—29. oktobra)

Služabniki slovenskega jezika, vrtnarji naše materinščine — morda bi s tema vzdevkoma najlepše pomenovali naše slaviste. Delo, ki ga opravljajo, poklic, ki so se mu posvetili, in delež, ki ga imajo za naše jezikoslovce in s tem posredno na naše slovitvo, to so trije dragoceni prispevki ne samo za našo jezikovno in literarno vedo, ampak za občo slovensko kulturo. To so ljudje, ki posebno mladini dajejo znanje o materinem jeziku, ki ji tolmajoč stline in vsebinske vrednote in lepote ustvarjalnosti naše pisane besede, od davnih brižinskih spomenikov in preko Trubarja, Prešerna, Cankarja do danes. Da, to so res služabniki slovenske besede, v najhlaštnejšem pomenu besede. Zato je ta njihova služba, bodisi kot čistih znanstvenikov ali predavateljev na šolah, za vse naše kulturno življenje tako izredno pomenljiva. Kajti beseda, ta naša slovenska beseda, ni samo vsakdanja običajna dobrina, ampak tudi najgloblji in najvišji izraz naših umetniških in nematerialnih vrednot, izraz našega narodnega bivanja.

In pomen tega njihovega zborovanja v Dol. Toplicah? Ne samo v tem, da se bodo spet zbrali kot udje družine Slavističnega društva, ki zajema profesorje slovenskega jezika na srednjih in višjih šolah in na univerzi, kot se zbirajo sleherno leto zdaj tu, zdaj drugje. Vemo, da bomo na tem zborovanju obravnavali slavistična vprašanja, pregledali svoje, od zadnjega zborovanja opravljeno delo, se pogovorili o pouku slovensčine in slovitva na šolah. To je namen in vsebina njihovega zborovanja, ki pa ima za »Trdinovo deželico« še svoj poseben pomen. In lepa, pohvalna je bila pobuda odbora Slavističnega društva, da si je za letošnje zborovanje slavistov izbral to področje Dolenjske, povezano z zvenečimi imeni naših jezikoslovcv, od Hipolita, Pohlana, Metelke, Škrabca, Košiala do še živečega Novomeščana Tomšiča, in povezano s tolikimi velikimi imeni slovenske književnosti, od Trdine, Ketteja, Pučija, Cvelbarja, Jarca, Golie in drugih, da omenjamo le širšo okolico Novega mesta, kajti čim rečemo Dolenjsko, moramo začeti s Trubarjem... Trdinova deželica je ponosna, da bo tri dni imela v svoji sredi slaviste, in med njimi nekaj odličnih znanstvenikov-jezikoslovcv in literarnih zgodovinarjev.

Naj se res lepo in prijetno počutijo med dolenjskimi griči, med tem gostoljubnim ljudstvom! In naj njihovo zborovanje, uokvirjeno v čar Trdinovih bajk in Kettejevih pesmi, rodi za naš jezik in našo besedo lep in klen sad!

S.

Reforma šolstva

• NALOGA
• CELOTNE
• DRUŽBE

PIŠE
LOJZE
KASTELIC

nem redu, naše šolstvo pa caplja za gospodarstvom, saj je vzdrževano in organizirano še vedno tako kakor pred sto leti!

Najvažnejša je vsebina našega dela. Tu so največji sporedljaj. Vir vsebine naj bo naša pretekla in sedanja borba za pravice človeka, za lepši dan, za svobodno življenje enakopravnih ljudi na svetu. V tem tisti vsa idejnost, ki bo dala učni ur in naši celotni vzgoji ne samo topline, ampak tudi ogromnega poleta za graditev socializma.

Naše šolstvo mora biti sposobno pripravljati kadre za

čas tehnike. V njej takorekoč živimo, atomsko obdobje nastaja, mi pa, ali pa tisti, ki to žele, še vedno učijo: »Jabolko ne pade daleč od drevesa,« ali pa: »Tako bom delal, kakor moj oče« itd. Ne bi rekli, da se v tem zrcali reakcija, to so navade in običaji naših ljudi, ki jih pa pravi reakcionarji prav radi izkoriščajo.

Verbalnost in kopičenje ogromne spominske snovi jemlje naši mladini čas za razumevanje današnjice. Pustimo otroka živeti. Imamo danes že na tisoč in tisoč polticev. Eden vsega ne bo zmogel, vsi vse pa gotovo. Vodimo jih v poltice in dajamo jim ustrezno znanje, temeljnega znanja, da bo lahko v življenju krepko gradil sebe v koristnega člana družbe.

Dobili bomo nove učne načrte za naše nove osemletke. Tudi ti načrti ne bodo nekaj statičnega, ampak bodo osnova za nadaljni razvoj učnega programa. Najboljši učni program bo vedno učiteljeva osebnost.

Smo na prehodu od kapitalizma v socializem. Socialistične sile v svetu so danes zelo močne. Reakcija to čuti, zato se oklepa vseh mogočih načrtov, da bi zavrla kolo časa. Buržoazija je hotela imeti dobre poslušne uradnike, zato je šolstvo organizirala prvenstveno za potrebe javnih služb — v tem tidi, zaljak je gimnazija tako priljubljena! Naš človek še vedno misli, da je uradniška služba najboljše

(Nadaljevanje na 2. strani)

BOZIDAR JAKAC: NOVO MESTO

Reforma šolstva naloga celotne družbe

(Prenos s 1. strani)

prav zato se oklepa naslova »gimnazija«. Naš čas pa želi imeti dobrega delavca tako v tovarni kakor v pisarni. Prav zato bo reforma zajela vse šolstvo od predšolske vzgoje do univerze. Naš mladi človek mora spoznati fizično in umsko delo, ker le tako bo lahko postal dober usmerjevalec lastnega dela. In ker želimo, da sleherni državljan dobi izobrazbo za svoj bodoči poklic, bo treba za reformo več investirati. Naši stroji bodo več koristili, če bomo imeli usposobljene in izobražene delavce. Dokler bomo neznanje in neznanje enako plačevali, se ne bo nihče trudil za znanje. Ni važno spričevalo, plačevali bomo izobrazbo — znanje.

Naš šolski sistem delimo v tri stopnje:

prva stopnja — obvezna šola — osemletka;

druga stopnja — gimnazija in srednje strokovne šole;

tretja stopnja — univerza.

Vse tri stopnje šolstva bomo postopoma vsebinsko in organizacijsko reformirali v korist naših otrok.

Obvezno šolo obiskujejo vsi državljani, zato moramo osnovnemu izobraževanju posvetiti vso pažnjo, saj lahko

trdimo, da je osemletka oziroma obvezna šola, šola množic. Prav zato mora ta obvezna šola odkrivati sposobnosti otroka, da bo sposoben napredovati v šolah ali pa v poznejšem izobraževanju. Gojiti neko skrupulozno sistematično osemletko, bi nas pripeljalo v dlakopcestvo in spominsko širino. Otroci bi se v taki zahtevnosti utopili. Otroku mora dati osemletka trdne elemente, na katerih bo lahko z ozirom na telesni in duševni razvoj nadalje gradil svoje znanje. Pri vsem našem delu moramo upoštevati rast naših otrok vzporedno z rastjo družbene potrebe za usposabljanje mladine v poklice. Da bomo to dosegli, mora družba, zlasti pa starši, skrbeti, da bo otrok redno obiskoval šolo, ker bo le na ta način lahko uspešno dosegel vseh osem razredov osemletke.

Kako bomo premostili ovire, ki onemogočajo, da bi vsi otroci dosegli osem razredov osemletke, pa je zadeva celotne družbe. Na vsak način bo treba več sredstev za naše šole, urediti bo treba še polno problemov, če hočemo, da bo sleherni državljan dobil znanje osemletke in ne samo njegovo spričevalo. O teh problemih naš šolski kolektivi več pišejo,

naj več razpravljajo na množičnih sestankih, ker prosvetni delavci ne bodo kos vsem nalogam, ki jih narekuje reforma šolstva.

Dolžnost prosvetnih delavcev je, da kvalitetno opravljajo svoje delo. V tem pogledu prevzema veliko odgovornost vodja šole, ki je odgovoren za izobražbeno rast šolskih otrok. Njegova glavna naloga je torej vzgoja šolskega kolektiva, ki mora zavestno izvrševati funkcijo izobraževanja in vzgoje. Vodja ustanove mora upoštevati šolskega otroka, učitelja in okolje, če hoče da bo pravilno usmerjeval delo prosvetne ustanove. To je zelo obširna in težka naloga.

Da bodo otroci lahko dosegli osem razredov osemletke, je važno tudi umik dela, odmor in potreba po hrani. Mi imamo osemurni delovni čas. Starši in učitelji naj preračunajo, koliko ur otrok dela in koliko ur ima časa za odmor. Najprimernejše bi bilo, da bi otrok v šoli dobil pouk, prehrano in igro. Naša važna naloga je torej ustanavljati mlečne in šolske kuhinje, ki naj služijo šoloobveznim otrokom.

Šola naj postane drugi dom, zato naj bo primerno prostorna za delo in igro. Prav gotovo pa bi bilo napačno, da bi otroka preveč odtegnili od družine. Otroci potrebujejo družino, potrebujejo individualne ljubljene. Le pogledmo otroke, za katere starši malo ali nič ne skrbijo. V tem pogledu je vzgoja staršev nujna, ker le dom in šola lahko uspešno vodita otroka v življenje. Vsi, ki želimo otroku dobro, vsi, ki hočemo, da bo otrok izobražen, napredoval, moramo v svojem plemenitem hotenju upoštevati dom, šolo in okolje. Le tako bomo otroka pravilno vključili v družbeno dejavnost.

Slabo plačujemo davke!

(Prenos s 1. strani)

kmečka dohodnina 82 odstotkov, dohodnina od obrtnikov in 57 odstotkov, od ostalih poklicev 73 odstotkov, taksa na vprežno vozilo 61 odstotkov, na vprežno živino 59 odstotkov, na stroje 56 odstotkov in na hibridne trle 51 odstotkov.

Ni opravičila za take zaostanke!

Ali je kako opravičila za tolike zaostanke v plačevanju družbenih obveznosti? V posameznih izjemnih primerih morda, na splošno pa ne! Razen v nekaterih vaseh, kjer so vremenske neprilike povzročile precej škode, je bila letošnja letina dobra, če ne prav dobra, vsaj za nekatere kulture. V obličin Semlihu, pr. se ne morejo pritožiti niti čez sadno niti čez vinsko letino in poljske pridelke, vendar so dosedaj plačali tako malo davkov. V Kostanjevici—Podbočju je spomladanski mráz v nižjih predelih res prizadel sadje in vinograde, zato pa so kmetje iz te občine letos prodali na tisoče plemenitih prašnikov po ceni, ki jo sami določijo. Seveda imajo tudi druge dohodke, kot v ostalih občinah.

Menimo, da so za tako slabo plačevanje davčnin krivi občinski ljudski odbori, ker so temu

Kaže, da tudi umetni satelit ali »iskustveni satelit«, kot ga imenujejo Rusi, ni posebno spametovalec ljudi. Satelit kroži in kroži in poje novo pesem iz vsemirja, toda tudi svetovna politika še vedno kroži po starih tirih. Menda smo res prišli v razdobje, ki ga sicer ne imenujejo več razdobje hladne vojne, pač pa razdobje ravnotežja strahu.

Morda nekoliko poenostavljeno bi zato dejali za Srednji vzhod, kjer se spet kuhajo najbolj neprijetne jedi na svetu, da bi Turčija najbrž napadla Sirijo in pospravila tega »sovjetskega satelita«, če ne bi imela za hrbtno podporo Sovjetske zveze sekretarja CK KP Sovjetske zveze, kar se da jasno in glasno povedati, da bi v tem primeru Turčija »ne obstala niti en dan«. Ravnotežje strahu.

Zato se je začel položaj le nekoliko ugodneje razpletati. Turki so zagotavljali kralju Ibn Saudu in celo kairski vladi (do katere gojijo nadev prisrčna čustva), da nikakor ne nameravajo napasti Sirije in da tudi nimajo nič proti temu, da je Sirija vso zadevo postavila pred Generalno skupščino Združenih narodov.

Naravnost ganljivo bi bilo, ko ne bi v resnici za tem nekaj tičalo, kako hitro so vsi prizadejali, da nimajo nič proti temu, če Sirija sproži vprašanje varnosti svojih meja pred OZN. Ker pa za to pripravljeno najbrž tiči kaj drugega, položaj le še ni rešen in se utegne še poslabšati, preden se bo zboljšal.

kakor radi pišejo nekateri tuji komentatorji.

Kolikor je res, da so ZDA ščuvale Turčijo, naj napade Sirijo, ne vemo. Sovjetska vlada je o tem menda prebrnična in trdi, da ima tudi dokaze za to. Da je res nekaj šlo, pa vojni, dokazujejo tudi koraki posameznih arabskih vladarjev, ki se do nedavnega sicer niso mogli niti videti.

NAUK TEHNIKE

a so prav v zadnjem času začeli dati izjave, da bi napad na Sirijo pomenil napad na katero koli arabsko državo. Tu ne gre samo za kralja Ibn Sauda, ampak celo za jordanskega kralja Husaina, ki je še pred kratkim hudo po domače stiskal roko turškim državljanom v Ankari.

Toda da se povrtno k Združenim narodom. Kakor rečeno, nihče nima nič proti sirski pritožbi pri Generalni skupščini in Varnostnem svetu. To bi utegnilo pomeniti pri tistih, od katerih bi človek pričakoval upiranje takemu sirskemu koraku, samo eno: v kratkem bomo najbrž pričali hudim besednim dvojem in obtožbam v OZN, ki najbrž ne bodo bogve kaj prispevali k pomiritev tega dela sveta. Toda tudi to je bolj od vojne.

Predsednik britanske vlade Macmillan je ta teden odpotoval v Wa-

shington, da bi z Eisenhowerjem utrdil ameriško - britansko sodelovanje. Od sudske afere sem ni slišati na britanski strani drugega kot pozive po utrjevanju sodelovanja z velikim sosedom okraj Atlantika. To pomeni, da to sodelovanje šepa, sicer ne bi bilo treba toliko govoriti o njegovi krepitvi. Res je tudi, da so se ZDA držale precej ohole in da ne upoštevajo bogve kaj britanskih predlogov in interesov — posebno na Srednjem vzhodu. Morda je tudi nekaj resnice v tem, da je sovjetski »iskustveni satelit« napravljen Američane nekoliko bolj dostopne za izmenjavo znanstvenih podatkov z britansko vlado. Pokazalo se je namreč, da ni šepalo samo znanstveno sodelovanje med ZDA in Veliko Britanijo, ampak celo med posameznimi rodovi ameriške vojske. Pehota, mornarica in letalstvo bi najbrž vsak imel svoj program za razvoj izstrelkov in znanstvenih raziskav. To je pa celo za ZDA preveč. — Kaj pomeni koncentracija vseh materialnih in duhovnih sil velikega naroda oziroma države na enem samem ali nekaj osnovnih načrtov, dokazuje izredno veliki uspeh Sovjetske zveze z umetnim satelitom.

Blížnja prihodnost nam bo najbrž prinesla nova tehnična presenečenja, ki bodo vedno glasnejše opozarjala, da se je treba spoznameti. Spoznameti pa se bo treba v svetovnem obsegu in ne samo v obsegu Eisenhower-Macmillan.

Gozdovi in združništvo

S polletnega obsega zbora Gozdarsko lesne poslovne zveze v Novem mestu

Iz leta v leto pridobivajo KZ vse večjo vlogo na raznih področjih kmetijske proizvodnje. Tudi gozdarstvo, ki je bilo doslej dokaj oddaljeno od kmetijskih združenj, razen trgovine z lesom, je sedaj predmet dejavnosti združenj.

Polletni občni zbor Gozdarsko lesne poslovne zveze 5. oktobra v Novem mestu je bil lepo obiskan, saj je od 46 dele-

gatorov zadržal manjkalo le šest. Obsega zbora v Novem mestu se je udeležil tudi predsednik OZZ Novo mesto tov. Zupančič Viktor, zastopnik Združenja gozdno gospodarskih organizacij LRS ter zastopniki Gozdarske lesne poslovne zveze Celje, Maribor, Kranj in Sevnica. Sedemnajst delegatov je v razpravi realno ocenilo pozitivne in negativne pojave v združnem gozdarstvu. Predlagali so vrsto ukrepov, ki bodo vsakomur lahko doprinesli svoj delež k uspešnem delu v gozdarstvu. Nekateri delegati so predlagali, da bi bilo ceneje, hkrati pa kvalitetnejše odkazovati les od spomladi do jeseni, kot pa izvajati to delo logarjem, sečnja bi se lahko začela že v začetku sezone, odkazovanje pa bi lahko opravili manj logarjev. Tudi razmetje, kaj je gozd in kaj pašnik, je potrebno opraviti. Nekateri delegati so razlagali bistvo novih predpisov o taksah in katastrski obdavitvi gozdov. Taksa na posekani les je znatno manjša od takse prejšnjih let. S tem je lastnik gozda veliko pridobil. Toda zato bo odmerjen večji davek na gozdove po katastrofi. Objektivna razprava je zajela široko gospodarsko-ekonomsko področje, od pogozdovanja do izkoriščanja zasebnih gozdov. To obširno dejavnost so doslej opravljali le logarji in drugi gozdarski uslužbenci.

Z novo organizacijo, ko se gozdarstvo vključuje v združni sektor, je omogočeno sodelovanje velikemu številu državljanov, članov KZ, ki so neposredno zainteresirani za nego, varstvo in izkoriščanje gozdov. Pri KZ so že izvoljeni gozdarski odbori, ki so enakopravni drugim pospeševalnim odborom. Občni zbor je ugotovil, da vsi odbori še ne delujejo, nekateri pa že kažejo, da bodo lahko veliko pomagali pri reševanju gozdarskih nalog.

Občni zbor je sprejel program dela gozdarskih odborov pri KZ in jim dodelil še posebno vlogo, zlasti da sodelujejo pri predlaganju letnih gojitvenih planov in planov gozdno tehničnih del, da predlagajo ustrezne oblike dela za izboljšanje gozdne proizvodnje in da skrbijo za pravilno ureničevanje plana, da sodelujejo pri predlaganju letnih sečnih planov v svojem območju in da skrbijo za pametno izkoriščanje gozdov v skladu z gozdarskimi predpisi, da organizirajo vsa gozdno tehnična dela, kot so: popravila in vzdrževanje gozdno prometnih in spravilnih naprav in ostalih gozdnih objektov, da sodelujejo pri kolavdaciji gozdnovzgojnih in goznotehničnih del, da skrbijo za požarno varnostne ukrepe in da izvajajo vse ostale naloge iz gozdarstva, ki so v skladu z interesi združenja in gozdarskimi predpisi, da sodelujejo in pomagajo terenskim gozdarjem uspešno in ekspeditivno reševati gozdarsko problematiko.

Smernice, ki jih je dal občni zbor Gozdarsko lesni poslovni zvezi in gozdarskim odborom pri KZ, so izredno bogate, če bodo našle ugodno mesto pri Gozdarsko lesni poslovni zvezi, zlasti pa pri gozdarskih odborih KZ, bo delo uspešno in v korist tako kmetu in združenju kot splošno družbenim interesom. T. P.

Motorizacija železnice

V naslednjih petih letih bodo jugoslov. železnice dobile 140 električnih in Diesell lokomotiv, 10 garnitur motornih vozil, 75 garnitur tracičnih avtobusov in 30 jedilnih in spalnih voz, 510 potniških voz in 8000 tovornih voz. Za boljši blagovni promet bo nabavljenih 600 voz-hladilnikov in 700 voz-cistern. Del potniških voz in vse tovrstne bo izdelala naša domača industrija.

GRADBENO PODJETJE »MEGRAD« LJUBLJANA Izvršuje vsa v stroko spadajoča dela

Velika sušilnica hmelja

Na državnem posestvu Vrbje pri Zalcu so začeli graditi veliko sušilnico hmelja. Imela bo šest prostorov za sušenje s skupno površino 96 kvadratnih metrov. Veljala bo okrog 40 ml. ljunov din.

Kratke IZ RAZNIH STRANI

V soboto je zahodnonemška vlada samovoljno preklicala diplomatske odnose z Jugoslavijo, kar je naša vlada priznala. Nemško demokratično republiko. S tem je nemška vlada hotela zastrašiti še druge države, ki bi hotele priznati tisto, kar je od konca vojne obstajalo, to je, da obstajata dve nemški državi — ne po naši krivdi, pač pa po krivdi vseh. S tem ukrepom, ki je bil storjen proti razpoloženju večine nemškega naroda, se je nemška vlada še bolj osamila in s svojo nerealno in nesodobno politiko zašla v slepe ulice.

Podpredsednik zveznega izvršnega sveta Edvard Kardelj je odpotoval na uradni obisk v Atene in s tem vrnil obisk predsednika grške vlade Karanmanliu, ki se je uradno mudil pri nas lanskega decembra. Kardelj in njegovi spremljevalci bodo med obiskom imeli prijazno govorilo z grškimi državljani o vprašanju, ki se tiče obeh prijateljskih in zaveznih držav, ter o svetovnih problemih. Podpredsednik Kardelj bo potem nekaj dni ostal v Grčiji na zasebnem obisku in si ogledal znamenite kraje iz grške zgodovine.

Z desetdesetdeskega polovna na po azijskih in afriških državah se je vrnila jugoslovanska gospodarska delegacija, ki jo je vodil podpredsednik zveznega izvršnega sveta Svetozar Vukmanović. Ta je po vprašanju v Beogradu med drugim dejal, da je videl v teh gospodarsko nerazvitih državah velike napore razviti industrijo in kmetijstvo, pa tudi velike težave, s katerimi se borijo prebivalci teh držav.

Pred letom dni je plenim CK Združene delavske partije Poljske sprejel zgodovinski sklep o nadaljnjem izgradnji socializma na Poljskem. S tem sklepi in z izvolitvijo Vladislava Gomuške za generalnega sekretarja poljske partije se je končal v Beogradu med drugim dejal, da je videl v teh gospodarsko nerazvitih državah velike napore razviti industrijo in kmetijstvo, pa tudi velike težave, s katerimi se borijo prebivalci teh držav.

Velika sušilnica hmelja

Na državnem posestvu Vrbje pri Zalcu so začeli graditi veliko sušilnico hmelja. Imela bo šest prostorov za sušenje s skupno površino 96 kvadratnih metrov. Veljala bo okrog 40 ml. ljunov din.

tem delom ne ukvarjajo. Obratovati je treba prakso, da bodo šolski odbori in zbori volivcev poročali o delu, svet za šolstvo pa mora v bodoče na posvetovanjih s predsedniki šolskih odborov izmenjavati izkušnje in jim dati napotila za delo.

Z uveljavljanjem novih občin in družbenega upravljanja v zdravstvu je tudi ta panoga postala stvarno družbeno področje, kar dokazuje dejstvo, da je prišel svet za zdravstvo in ljudski odbor probleme zdravstva širše obravnavati. Upravni odbor Zdravstvenega doma razpravlja na sejah o vsej dejavnosti, predvsem pa o gospodarskih, finančnih in personalnih vprašanjih zavoda. Za izključno strokovne zadeve ima upravni odbor pomočni organ (strokovni kolegij), ki skrbi za strokovni razvoj in notranjo organizacijo zavoda in daje predloge upravnemu odboru v dokončno odločanje. S poglavljenim delom lahko pričakujemo nadaljnje uspehe v delu organov družbenega upravljanja, s tem pa tudi uspehe zavoda, kar bo v korist vsemu prebivalstvu, ki išče v tej ustanovi pomoči.

Tudi v bodoče mora biti ena od osnovnih nalog ljudskega odbora nenehno delo za nadaljnje razvijanje delavskega in družbenega upravljanja.

Za 29. oktober partizanski praznik Novega mesta

iskreno čestitajo vsem občanom:

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR NOVO MESTO

Občinski odbor SZDL
Občinski komite ZKS
Občinski odbor Zveze borcev
Občinski komite LMS
Občinski odbor UROJ
Občinski odbor ZVVI
Občinski sindikalni svet
Občinski odbor Rdečega križa
Vodstva vseh ostalih društev
in organizacij v Novem mestu

VLGAJAMO TUDI VNAPREJ VSE NAŠE MOČI IN SPOSOBNOSTI ZA NADALJNJI PROCVIT PARTIZANSKEGA NOVEGA MESTA! VSE SILE ZA SOCIALIZEM!

Večna slava vsem junakom, ki so dali življenje za svobodno domovino!

MAKS VALE, predsednik občinskega ljudskega odbora Novo mesto: 5

Uspehi nam kažejo pot

ZDRAVSTVENA SLUŽBA

Ce primerjamo sedanjo zdravstveno službo z zdravstvom v prejšnji Jugoslaviji, je brez dvoma vidna razlika. Sredstva, ki jih je dala bivša Jugoslavija, so bila minimalna. Sedaj ima vsak, kdor boluje za težjimi nalezljivimi boleznimi brezplačno zdravljenje, prav tako je tudi poskrbljeno za porodnice. Za zdravljenje nezavarovancev je prispeval ljudski odbor 17 milijonov 296 tisoč din v l. 1956, za leto 1957 pa je predvidenih 20 milijonov 900 tisoč din.

Zdravstvena služba je v naši občini organizirana v okviru Zdravstvenega doma s številnimi organizacijskimi enotami (3 splošne ambulate, protituberkulozni in pediatrični dispanzer, posvetovalnica za matere in otroke, specialistične ambulate za očesne bolezni, bolezni ušes, nosu in grla itd. itd.), ki so izvršile na deset tisoč pregledov, saj je bilo le v treh splošnih ambulantah lani 36.240 pregledov. Iz male ambulantno-poliklinične ustanove se je Zdravstveni dom razvil v velik zavod s skoraj

vsemi oddelki, ki jih predvideva zakon o Zdravstvenih domovih.

V zvezi z zdravstvenim stanjem prebivalstva so važna dela v okviru asanacije vasi in mesta (gradnje vodovodov, higienskih vodnjakov, kanalizacij itd.). Za čim večji napredek na področju zaštite zdravja prebivalstva so velike važnosti raznovrstna zdravstvena predavanja, ki jih predvsem v okviru Rdečega križa prirejajo zdravniki, medicinske sestre in drugi.

Občinski ljudski odbor bo moral že v bližnji bodočnosti rešiti vprašanje prostorov za Zdravstveni dom, ker so sedanji premajhni. V Mirni peči pa se bo v kratkem pričela graditi ambulantna, kar si prebivalci Mirne peči in širše okolice že dolgo želijo.

SKRBNISTVO IN VARSTVO
Družine

Številne naloge na tem področju: skrb za mladoletnike, ki so v vzgojnih domovih in v rejli, kadrovske podpore, mlečne kuhinje pri šolah, redne in izredne socialne podpore, skrb za mladoletne priporočne, skrb za 280 otrok pad-

lih borcev in žrtv fašističnega nasilja, skrbništvo v premoženjskih zadevah mladoletnikov in odraslih oseb, skrb za 117 otrok, ki so pod posrednim družbenim varstvom itd., terjalo od ljudskega odbora znatna finančna sredstva. Tako je bilo potrošeno v ta namen lani 3.460.000 din, za leto pa je predvidenih okrog 13.000.000 din. V raznih vzgojnih domovih je 26 otrok, 11 jih je v rejli, 3.312 otrok v občini prejema hrano v šolskih mlečnih kuhinjah, preko 106 otrok in odraslih prejema redne socialne podpore v znesku 3 milijone din itd.

Kljub prejšnjim izdatkom v te namene pa socialno varstvo zaostaja za razvojem naše družbene stvarnosti, predvsem glede pomoči družini in pri reševanju raznovrstnih vprašanj v zvezi z zaposleno ženo in materjo. Zato bo potrebno v sodelovanju z gospodarskimi in družbenimi organizacijami poživiti delo organov družbenega upravljanja na področjih socialnega varstva.

DELAJSKO IN DRUŽBENO
UPRAVLJANJE

Sedemletno delo delavskih svetov in upravnih odborov ni le opravičilo namen in ustanovitve organov delavskega samoupravljanja, temveč mnogo več. Delovni kolektivi so prav po svojih izvoljenih organih dokazali zrelost našega delavskega

razreda, kateremu je družbaleta 1950 zaupala odgovorno nalogo, da upravlja z milijardami vrednosti našega družbenega premoženja. Uspehi so vidni tudi v naši občini.

Stotine delavcev, neposrednih proizvajalcev, se je v teh letih dobro seznanilo s poslovanjem in svojih podjetjih, obratov in delavnic ter hkrati spoznalo mehanizem našega socialnega gospodarstva. Interes, ki so ga delavski sveti pokazali za izpopolnitev proizvodnega procesa, za kvaliteto izdelkov, za povečanje in ureditev obratov, za boljšo organizacijo dela, za večjo storilnost, čeprav ta z dosedanjim plačnim sistemom ni bila stimulirana, je razveselil pojav. V večjih podjetjih imajo za obravnavanje problemov ustanovljene posebne komisije (tarifna komisija, komisija za reklamacije, norme itd.), se ji jih poslužujejo delavski sveti. Na splošno lahko trdimo, da so organi delavskega samoupravljanja izboljšali vsebino svojega dela in iskali oblik, kako bolje reševati probleme podjetja. Povečala se je odgovornost za finančno materialno poslovanje, kakor tudi samoiniciativnost ter zavest odgovornosti delavskih svetov. Slabša materialna podlaga in v zvezi s tem manjše pravice in možnosti odločanja pa delno zavirajo na-

daljnji razvoj organov delavskega samoupravljanja. Za hitrejšo reševanje raznih problemov, ki sedaj spadajo v pristojnost delavskih svetov, bi bili bolj primerne upravni odbori, ki so po številu članov in selastnosti delavskih svetov in upravnih odborov niso dovolj jasno razmejene. Glede delavnosti članov delavskih svetov je opaziti večjo aktivnost tistih članov, ki se že dalj časa udeležujejo v svetih, kar narekuje polskati način, kako člane na enostaven način (seminarji) usposobiti za njihovo delo izven seja DS, ker se večkrat dogodi, da se seja študijski krožek in je premalo časa za konkretno razpravljanje in sklepanje o važnih gospodarskih vprašanjih (letne bilance, periodični obračuni). Brez dvoma pa je uspešno delo DS odvisno tudi od tega, kako je s strani strokovnih ljudi pripravljen material za seje.

V obrtnih podjetjih uspehi niso tako vidni. Čutili je sicer, da so ljudje zainteresirani za razvoj svojih podjetij, za finančno stanje, manj skrbijo pa kažejo za kvaliteto dela in potrebo potrošnikov. Iste pomanjkljivosti opazamo v trgovini, kjer je premajhna skrb za znižanje stroškov poslovanja, za znižanje kala in podobno. V tem

pogledu potrošniški sveti niso uspešno izvrševali svojih nalog, sestajali so se le poredkoma in le na željo trgovine zaradi soglasja pri nekaterih predpisih in podobno. Povezanost organov delavskega samoupravljanja z občino ni najboljša. Premalo neposrednih proizvajalcev je zastopanih v ljudskem odboru, svetih itd. Preko zbornor proizvajalcev se bo ta povezava izboljšala in bo tako delavski razred neposredno sodeloval v organih oblasti (ljudskih odborih, svetih, komisijah itd.), kjer se bodo neposredno proizvajalci šolali in povezovali problematiko podjetij s problematiko občine in širše skupnosti.

Organi družbenega upravljanja na področju šolstva in zdravstva so s svojo aktivnostjo precej prispevali k uspehom na tem področjih. Precej šolskih odborov je že prešlo mimo obravnavanja manjših materialnih problemov tudi na reševanje raznih vzgojnih vprašanj (obisk učencev pri pouku, učni uspehi itd.). S tem je poudarjeno, da je skrb za vzgojo naših otrok dana ne le prosvetnim delavcem, temveč celotni družbi. Rezultati dela šolskih odborov dokazujejo, da k reševanju vprašanj s področja šolstva lahko veliko prispevajo tudi tisti državljani, ki se poklicno s

Jutro. Pavi potnik so se od-
pejajali z ljubljanskim se-
v trdi temi, zdaj pa se iz
megle lučijo postave ko-
lesarjev in kolesar, ki hite v
tovarne: v tekstilno, industrijo
obutve, k Labudu na Glavnem
trgu, v Motomontažo, v delav-
nice in obrate, ki začno ob se-
stih. Dežurni bolničarji in bol-
ničarke so v vseh treh bolniš-
nicah že zmerili temperaturo
bolnikom. Z obeh postaj se zač-
no vsipati vlakarji. Več sto jih
pride na delo z vseh strani;
mesto jim reže kruh.

»Res, da moram biti ob peth
že na nogah, če nočem zamudi-
ti vlaka in da pridem šele proti
večer domov,« pove Ana Petri-
na, delavka v Tovarni zdravil.
ki se vozi iz Vrhnih sel. »Do-
ma me čakata dva otroka, ki
sta več ali manj prepričana sa-
ma sebi. Pa nič zato, samo da
imam službo. Težko sem jo do-
bila, zato vem, kaj mi pome-
ni...«

Medtem, ko so v tovarnah in
delavnicah zabrneli stroji,
mnogi v mestu še ležijo. Njim
se ne mudi, njihovo delo se
začne ob sedmih ali šele osmih.
Malo pred sedmo napolnijo ce-
ste in ulice uslužbenci, ki hite
na vse strani; gospodinjam se
mudi na trg (saj je petek, mimo
ponedeljka važen dan v življe-
nju novomeških žensk), otroci
hite po kruh.

Mesto je zbujeno. Po polosni
zabrnenci po cestah kot v čebel-
njaku! Solarji, dijakl — dolge
vrste se stekajo na Cesto hero-

Vera iz »Novoteksa« predlaga

»Tovariš Kastelic, dovolite
kratek razgovor z eno izmed
vaših delavk?«

»To pa to! Milena, pokaži
obrat in si jo bo tovarišica kar
sama izbrala!«

Vse hiti, vse dela. Eden bolj
priden kot drugi.

»Pri nas potrebujemo mnogo
denarja. V Metliki bo odprt nov
obrat in Bela krajina bo zopet
zaposlila nekaj ljudi.« O tem
razpravljajo delavci in delavke
v »Novoteksu«.

Stroji pojo pesem in prijet-
nem ritmu. Pesem dela, pesem
pridnih ljudi.

»Tole dekle, če mi pokličete,
prosim.«

»Da, da: naša Vera vam je
vseč. Saj je marsikomu. Vera!«

»Kaj pa je spet?«

»O nič. Samo za nekaj minut.
Čas pa se naj piše v zastoj,« je
bilo javljeno oddelkovodji.

»Koliko časa ste v tovarni?«

»Devet let.«

»Ste v tovarni zadovoljni?«

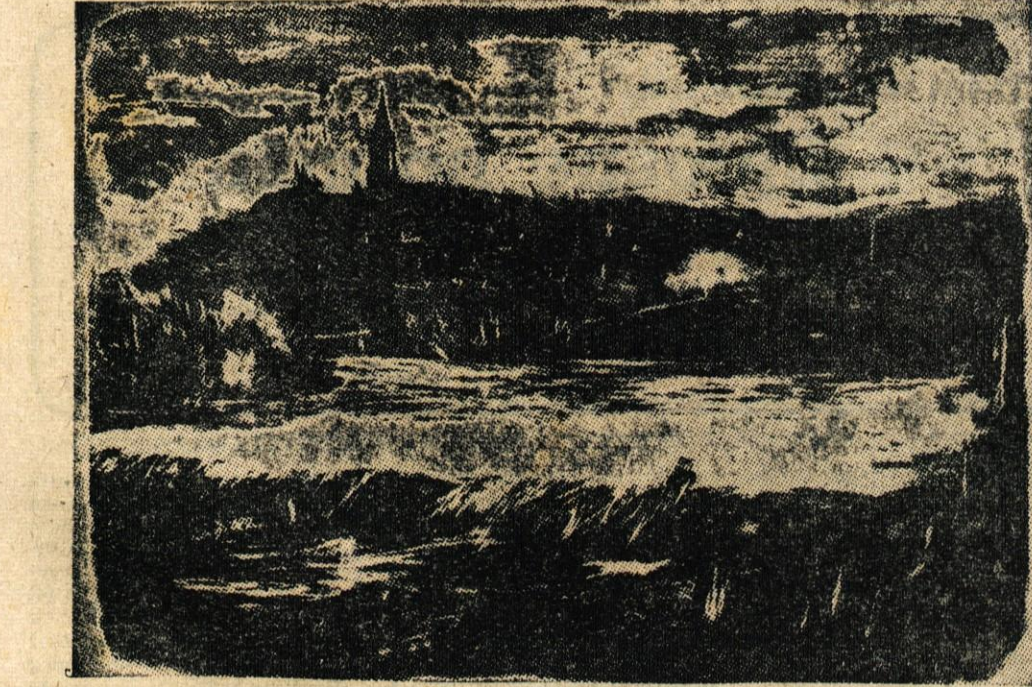
»Sploh je ne bi pustila, tako
sem navezana nanjo. Zaslužim
pa toliko, kolikor sem pridna.«

»Razen vašega dela sodeluje-
te še v kakem odboru?«

»Brez tega pa ne gre. Ureju-
jem knjižnico. Zelo rada berem
knjige in tudi časopisi mi ne
uidejo, ker me zanimajo vsa po-
litična vprašanja.«

»Tako mladi ste! Nisem še
končala besede, ko je hudomuš-
no dejala: »Mar mislite, da se mi
mladi ne smemo ukvarjati s
knjigami in politiko. Na volit-
vah v delavski svet sem predla-
gala tovarišice jaz, zato jih
imamo kar dvanajst v svetu.«

»Potem ni čudno, da vas ima-
jo tako radi in vam pravijo

VLADO LAMUT: NEVIHTA NAD NOVIM MESTOM

Stanovanja, stanovanja...

Blok, srčkan kot v
pravilici. Srečniki, ki
bodo stanovali v njem.
Mlad mož meščeca se
obzira — vrletno elek-
tričar — je tekal po
stopnicah.

»Ste tudi vi eden ti-
stih srečnikov, ki ima
odločbo za stanovanje?«

»Da. Tudi jaz. Eno-
sobno sem dobil. Malo
bo za tri. Pa samo, da
je šest mesecev, že
spim z ženo in mal-
nim otrokom nad dr-
varnico, in to 6 km od
Novega mesta. Potem
razumete, da sem lahko
srečen. Služba in dom.
to je vse.«

Kmalu se bodo vse-
hili. Stirlingovskiet dru-
žila. Drugi blok jih bo
isto število sprejel pri-
hodnje leto. Za tretjega
že kopljejo temelje. Ka-
ko lepe zgradbe! Nize
čas potok, pa lesena
baraka, v kateri stanu-
je 13 družin, večina
delavcev in delavk iz
tovarne »Novoteksa«.

Vrata se odpro. Na
prag stopi mlado dekle,
delavka.

»Sami stanujete tu?«

»O ne! V tem por-
storu, ki je kuhinja,
soba, spalnica in ne-
vsem, kaj še, stanuje
s sestro, ki ima moža
in majhnega otroka.
In to naš dom; sedaj
trenutno je suh. Kadar
pa dežuje, prši tudi
skozi našo streho.«

»Je otrok zdrav v ta-
kem zatohlem zraku?«

»Sedaj še kar, ko ga
lahko peljemo ven. Kaj
bo, ko pritisne slabo
vreme, pa ne vem.«

»Je več takih prime-
rov tu?«

»Drugačnih sploh ni.«

Dvoje vrat napred
stanuje mlad dvaj-
etrok: eden je že dle-
časa bolan — revma.
Mater samo pa muči
bolezen, ki se ne bo
dala več pozdraviti.

Stiri leta v internaciji,
sedaj pa tu v baraki,
več na bolniškem do-
pustu kot v tovarni.
Mož jo je zapustil.
»Ste v vaši tovarni
kdaj govorili zaradi
vaših stanovanj?«

»Mnogokrat. Vendar
pomagati nam ne mo-
rejo. Tovarna nima de-
narja, da bi gradila,
zato smo odvisni od
občine.«

»Je kdo od vas dobil
odločbo za novi blok?«

»Tako srečni pa ni-
smo. Prejeli smo samo
nekaj obvestil, da nas
bodo imeli v evidenci.
In to je vse. Ostali
bomo še dolgo »bara-
karji,« ker tisti, ki
delajo stanovanja, pre-
malo upoštevajo de-
lavce. Sklenili smo, da
sploh ne gremo volit.«

»Tega pa vendar ne
boste storili, če si ho-
čete izboljšati svoj po-
ložaj. Kdo kandidira
pri vas?«

»O, kandidate smo pa
dobro izbrali. Malčič
Kosovo in Petra Ro-
mančiča. Če bosta ta
dva izvoljena, potem
bomo imeli tudi mi več
upanja.«

»Tudi ta dva ne boste
volili?«

»O, ta dva pa bomo.
Samo, da bi bila izvo-
ljena. Pa več žena v
stanovanjski svet ho-
čemo!«

»Boli pošteno dode-
ljevanje stanovanj in
takim ki stanovanje
res potrebujejo, ne pa
tistim, ki že imajo do-
bra stanovanja, pa ho-
čejo še boljša.« Je za-
lostno dejal invalid,
stanovalec v baraki.

Koliko časa še bodo
morali »barakarji« sa-
mo gledati lepe bloke
na gruč?

Ti ni osamljen pri-
mer. Po vseh tovarnah
in obratih so še ljudje,
ki prosijo, stanovanj, in
to upravičeno, toda
stanovanj je premalo,

»Kaj mi v Novem mestu ni
všeč? Marsikaj, predvsem pa
cene! Naš živilski trg je dražji
kot beograjski. To ne gre! Zi-
vimo le z eno plačo, zato mor-
am zelo paziti, kako bom čim
ceneje kupila. Včasih hočem
tudi jaz kaj zaslužiti, vsaj za
obleko; spomlad sem redila
prašiče, zdaj pa honorarno de-
lam za kataster. Drugače ne
gre.«

Na Glavnem trgu si marsi-
kdo ogreje želodec in roke ob
toplem kostanju. Marijo Zore-
tovo, ki peče kostanj med Ra-
diocentrom in trgovino NOVO-
TEKS, smo vprašali: Kaj mi-
slite o Novem mestu, vam je
všeč ali ne?

»Zanimam se le za svoje
otroke in za dom, javno življe-
nje mi je deveta briga. Vem,

Kako živi in diha naše mesto, ne le zdaj pred svojim partizanskim praznikom, temveč takole vsak dan, dan za dnem? Ste se to že kdaj vprašali? O tem, da raste v širino in višino, zvemo navadno več od Novomeščanov, ki prihajajo v rodno mesto na počitnice, kot od domačinov, ki menda prav zaradi živahnega vrenja in dela na vseh koncih in krajih včasih niti ne vedo, kaj je doma novega.

V petek dopoldne je bilo Novo mesto na videz tako kot vsak dan: razgibano, nasmejano v milem jesenskem soncu, po poldne malce dolgočasnejše, sicer pa... V uredništvu je razsajala gripa; kaj če bi tokrat nekaj strani napisali Novomeščani sami? Prav bo tako, naj povedo, kakšno je to naše ljubo, staro in vendarle vedno mlado Novo mesto, ki se je zadnja leta izredno razmahnilo. Takega vzpona in rasti v svoji dosednji zgodovini ni poznalo. Je kaj čudnega, če so zato tudi skrb, težave, veselje, opravi in želje Novomeščanov tako zelo različne? — Besedo imajo Novomeščani:

da so v nedeljo volitve; na vse-
zgodaj bom tekla na volišče,
potem pa brž na trg h ko-
stanju!»

Skromno, a pridno, ali ne?
Tudi sicer so Novomeščani ne-
zahtevni ljudje. Tovariša Mila-
na Breščaka smo pobarali, kaj

bi napravil, če bi ga izvolili za
župana.

»Kaj? Pobegniti bi na Korejo!
Čemu? Zaradi zlobnih jezikov!
Več, je že prav, če se kaj po-
kritizira, saj je tudi treba, toda
kdor dela, ta na občini gara!
Ljudje to vse premalo vedo!«

In Milan se je nasmejal; on
že ve, saj je bil pred šestimi
leti odbornik mestne občine in
še zdaj ne more pozabiti, koliko
ga je tajnik priganjal na se-
je...

Mesto diha. Sonce je pregna-
lo meglo, po cestah drvijo ka-
mioni in motoristi. Prometnik
Herman Skrlj nam pove:

»Novomeški pešci so takole
srednje disciplinirani. Najbolj
kršijo pravila glede prehodov
čez ceste. Kolesarji so še slab-
ši! Mopedisti so nova kategori-
ja državljanov. Manjka jim zna-
nja o prometnih predpisih; kot
kolesarji tudi oni izsiljujejo
prednost, kjer je nimajo! Voz-

niki vprej pa se radi kam za-
mislijo. Šoferji? Karkih 10 od-
stotkov jih še ogroža varnost
prometa, ostalih 90 odst. pa so
solidni, resni ljudje, dobri vo-
zači.«

Kamorkoli se obrneš v Novem
mestu, povsod trčiš na stano-
vanjsko vprašanje, v taki ali
drugačni obliki. To je prvo, o
čem se ljudje pogovarjajo.

»Nimam kaj reči glede dela
novega občinskega ljudskega
odбора. Bodo že delali, kakor
je treba. Vem, da so lokali v
mestu nujno potrebni, toda jaz
bi dala prednost stanovanjem.
Najprej morajo biti ljudje pod-

streho in na toplem, potem pa
vse drugo!« Je povedala poslo-
vodkinja špecerije pri »Oblaku«
Angela Helmič.

No, o stanovanjih pa bodo
danes Novomeščani povedali še
katero.

Neuvidevni sostanovanci

Stanovanja, najbolj odprta
rana Novega mesta.

»Saj bi vse še nekako šlo, če
bi le imela primerno stanova-
nje, da bi imela vsaj ponosni
mir! Pridem iz tovarne domov,
skuham, nato pa vedno kaj de-
lam tja do noči; saj vidiš sa-
ma, da imam vedno dovolj dela,
česarvno nimam kaj pokazati,
kaj si naredila. Žensko delo —
gospodinjstvo malo moških pri-
zna za delo. Ko pa se človek po
napornem vsakodnevnem delu
vleže v posteljo, njima miru, ker
sostanovanci ne upoštevajo, da
vsak delovni človek potrebuje
počitka in razgrajajo počno v
noč. Pa kaj si moreš pomagati,
saj takih primerov je v Novem
mestu nešteto! Stanovanci se ne
zavedajo, da niso sami v hiši!«

Tako naša bralka O. C. — in
marsikdo ji bo moral pritrditi:
več olike in obzirnosti med so-
stanovaleci!

»Dokler bo lepo vreme, glavne
ceste še škropim, da ni prahu,
saj promet nepreravno narašča!«
Je povedal šofer Martin Obrš,
ki vozi tudi novomeški gasilski
avto.

Bomba

»Tovariš Zupančič, je res?«
»Kaj pa?«
»Da dobimo najlepši lokal v
noči stavbi OZZ?«

»Res. Dobite opremljenega z
najmodernejšimi stroji, hladni-
niki in podobno. Morda za
mlečno restavracijo. Kar po-
govorite se s potrošniki, kaj
bi radi, in pošljite predlog.«

Gripa, učiteljica, mladina

Zaradi gripe so za-
prli šole, pa sem si
mislija, da imajo uč-
teljice kaj več časa.
Pozvonila sem pri
Glonarjevih. Hčerka
Maja mi je prišla
odpret in, ko po-
vprašam, kje je ma-
ma, mi pokaže v
sobo. Učiteljica Mara
Glonarjeva je ležala
vsa zavita v postelji
in seveda — brala je
knjigo. Gripa tudi
njej ni prizanesla.

— Kaj misliš ti kot
»prišlek« o našem me-
stu?

»Blata in ruševin,
vsega je bilo dovolj,
ko sem prvič prišla

sem, toda to se mi
zdi že davna pretek-
lost, česarvno je ni-
nilo le dvanajst let.
Mesto je sedaj z vso
okoličo tako lepo, da
ga mora vzljubiti
vsak, ki ga je službe-
na pot zanesla sem.«

— Kaj se ti zdi, da
bi bilo treba druga-
če urediti kot je?

»Kotljivo vpraša-
nje. Tega je precej —
to so pokazali
tudi zbori volivcev.
Na primer stanova-
nja graje, vendar
naj bi bila večja. Za-
silnih enosobnih sta-
novanj je po mestu
dovolj, ni pa dovolj

takih za veččlanske
družine. Pri razdelit-
vi bi morali uposte-
vati prosvetne delav-
ce vsaj toliko kot
druge strokovnjake,
zavedajoč se, da brez
njih ni niti strokov-
njakov niti dobrih
občinskih mož.

Skoraj polovico no-
vomeških prebival-
cev je mladine in
pionirjev. Ali bodo
dobili svoje prostore,
za katere prosijo že
leta in leta? Zelo do-
bro bi bilo, da bi se
občinski odborniki tu
in tam udeleževali
sej raznih organiza-
cij, da bi tako spo-

znali njihove uspehe,
neuspehe in prizade-
vanja. S tem bi od-
padli mnogi očitki z
obeh strani. Ljudje
v organizacijah pa
bi delali v večjo vne-
mo, v zavesti, da
imajo za seboj mo-
ralno in največkrat
tudi finančno pod-
poro občine.

Ugasnila sem napol
pokajeno cigareto, za-
želela Mari čimprej-
njega okrevanja in
odhitela v uredni-
štvo, kjer je pred
praznikom vladala
mrzlična naglica, po-
mešana z vročino
gripo.

Ria Bačer

Pojmo, bratje, pesem o svobodi

Ko je stopila na ta tla prva človeška
noga, je goli, v kožo oblečeni lovec
obstal in videl: strm hribeč se je dvi-
gal pred njim, zaseke in nizke tokave
so se spuščale na tej in oni strani pro-
ti vodi. Potem je loviti, ubil divjad in
ko je legel, je še v spanju stiskal k
sebi bat in kamnito sekuro.

Po tej poti so potem prihajali drugi;
minila so desetletja in stoletja, prihajali
so z lok in kvečnimi bronastimi su-
licami, prihajali so odedi v železne
oklepe in čelade, prihajali so s sulicami
in meči. Bron, jantar in steklo je
krasilo vratove in roke njihovih žena,
ki so stopale tod, drzno in hkrati pre-
vidno kot divje živali.

In spet so šla mimo stoletja.

Skozi zaseko, skozi pot, ki je bila
zmerom šire stopanja, so za Iliri in
Kelti prišli na ta tla Rimljani v svojih
pozlačenih čeladah in oklepih, prišli so
s kopji in težkimi meči ob ledjih. In
zdelo se je, da je ta kraj vreden, da
se tu ustaviš, da ga poseliš.

Toda v bojih in tegobah stoletij so
minili tudi ti in skozi pot, skozi vrata,
ki so peljala na ta pomol, globoko pod
njegovimi skalami obkroženim s Krko,
so stopili prvi Slovenci. Stopili so, da
tu ostanejo.

In so ostali.

Skozi to zaseko, skozi široko pot so
v naslednjih stoletjih hodili tlačani
smostana iz Stične, tlačani plemenitega
Walehenberga, Montparnisa in drugih
mogotcev, dokler ni Rudolf avstrijski,
četrti svojega imena, v štirinajstem
stoletju našega štetja kraj in prebiva-
lce povzdignil v mesto in meščane.

Tako je na kraju, kjer je pred tiso-
letji stal v kožo oblečeni lovec, pričelo
rasti — Novo mesto. Drevje je padalo,
toda ostal je hrib, ostale so plitve to-
kave in skale nad Krko. In opasalo se
je mesto z obzidjem, toda v obzidju je
pustilo vrata, skozi katere so prihajali...

O, Novo mesto! Rodovi so hodili sko-
zi tvoja vrata, hodili so domači in tuji
ljudje, hodili tlačani, ošabni fevdalci,
maziljeni ljudje in ponošni meščani.
Ob zaprtih vratih so se zaganjali osman-
ski vojskaki in si ob njih razbijali
svoje glave, najemniške trume celj-
skih knezov so zaman butale ob že-
lezno okovje. Smola in vrela voda se
je zlivala po zoprnih, arkebuz, muš-
ketah in falkonetih so jim lajali na-
proti.

Zato pa so bile na široko odprte
mestne dveri čezelnim brambovcem. In

odprte so bile cesarskim kirasirjem,
topničarjem in grenadirjem, flizirjem,
dragoncem, granicarjem in drugim, ki
so branili mesto in šli skozen dol in
hrvatsko vojno granico.

Sli so skozi ta vrata in so minili.
Minili prav tako kot Trubarjevi refo-
rmatorji, ki jih je prošt Polidor de
Montagnana preganjal; prav tako kot
številni učenjaki, pisec, slikarji, rez-
barji in drugi slavni možje, ki jih je
mesto rodilo in jih je tujina pogoltni-
la. In šli so Ivan Koch, slikar slavnega
imena, šel je državnik plemeniti
Breckerfeldt, jurista Pelzhofer in Ru-
dolphi, pisec Fabiani, Weib, Kram-
mer in še drugi in med njimi meda-
ljer Segar, ki so mu njegovo umetnijo
v vosku in bronu raznesle slavo širom
po evropski zemlji.

O, Novo mesto! Skozi Gorenja vrata
si pošiljalo svojo kri v svet, skozi ta
vrata je druga prihajala vate, da te
je pomajala.

Novo mesto, mesto večno novo, več-
no mlado! Mar v resnici nisi poznalo
resne starosti, da si uganjalo norča-
vosti v bradatih mestnih očeti, ki so
zidali rotovž in malto z vinom delali?
Si se mar res zmerom znova pomajle-
valo v smehu, burkah in prešernosti
študentov, te svetle verige, ki jo je
Marija Terezija pripela ob Novo me-
sto? Naš prvi pevec Vodnik, romantič-
ni Tavčar, trški Jenko, Gangl, Zupančič
s Kettejem, Golla, Pugalj, Cvelbar...
Ali jih presteješ vse tiste, ki so za-
jemali učenost v tvojih učilnah, se
raztepli po svetu, pa se spet vračali
k tebi?

O, Novo mesto! Mesto skromnosti in
mesto bahavosti, mesto romantike, ki
umira, pa vendar ne bo umrla. Mesto,
ki ne hrepeni in ne žaluje. Le čemu
in po čem? Mar po hrupu soldaških
bobnov, v katere so udarjali najeti
brambovi, ali po muziki francoskih
grenadirjev, ki so prišli in jih ni?
Po sobotnih večerih, ko je na glavnem
trgu igrala godba stare meščanske
garde, ali po urah, ko je muzik Hlad-
nik v svoji sobici na gosli pel tiste
svoje najljubše... Mesto, ki ne ža-
luje, ker mu žalovati ni treba. Mesto,
ki ima večno romantiko, romantiko,
ki umira, pa vendar ne bo umrla.

In hodili so skozi Gorenja vrata in
so minili. Minili prav tako kot tisti,
ki so leta tisočevetstoenainštirides-
tega s pratinimi soldaškimi škornji in
črnim pohlepom stopili skozi tvoja
vrata. Stopili z namenom, da ostanejo

onkraj tvojih vrat, da zagospodarijo z
nasiljem, krogi in vislicami, dokler
ne bo uničeno, kar je tu živelo in di-
halo čez tisoč let.

Pa so se dvignili tvoji sinovi, dvig-
nile so se hčere in neuničljiva je bila
zavest, da le v svobodi nam enak je
kruh! Naš pevec je to pel, za njim so
povzeli pesem o svobodi, o zlati svo-
bodi, ki je zmerom le ena in edina.
Toda pot do nje je šla tudi tokrat sko-
zi kri in jeklo, skozi ječo in smrt.

Padali so. Dve sto enainštirideset
zvestih je šlo skozi tvoja vrata in se
jih ni vrnilo nikdar več. Šli so in
umrli, da je pesem o uporu in svobodi
dobila svoje najvišje potrdilo.

O, Novo mesto, o, tvoja Gorenja
vrata!

V tihli pieteti se je v svobodi našel
umetnik, ki je preoblikoval ta tvoj
kraj in z vresto roko odgrnil stoletja
in jih združil s sedanostjo, da zdaj
ubrane zveni pesem starih pilastrov,
pesem obokov in neme grajske fontane
pred lopo mrtvih herojev. In ta ubra-
nost zveni v predsmrtnih kréh Savin-
skovega Talca, zveni mogočno in za-
nosno v njegovem bronastem pevcu, ki
nenhono poje pesem o svobodi. Poje
za vse, ki so bili, za vse, ki smo zdaj,
in za tiste, ki bodo prišli za nami.

O, Novo mesto! Ali čutilo to srca, ali
vidilo to oči tvojih ljudi, ki hodijo
tudi mimo? Se zavedajo pesmi svojega
bronastega pevca? Morda premočno-
krat ne.

Zato naj jim vsaj zdaj ob tvojem
prazniku, ti mlado Novo mesto, zavre-
ni v srce in na ustnicah tista najljub-
ša, neuničljiva:

Pojmo, bratje, pesem o svobodi!

Jože Dular

Marjan Mušič: K obnovi Novega mesta

Prav je v povsem razumljivo, da se ob važnih časovnih zarezah, kakršna je podana tudi ob vsakoletnem občinskem prazniku, ozremo na doslej izvršeno delo, ga kritično premočimo in z dragocennimi spoznanji obogatimo novo snovanje.

Razdobje dvanajstih let je pomembno v človeškem življenju, pomembno pa je tudi v usodni povezanosti skupnosti na določenem naseljenem prostoru, kakršnega predstavlja tudi naše starodavno mesto.

Čas je kaj relativen pojem v razvoju vsakega mesta. So razdobja ko se zdi, da ni ničesar spremenilo, pa so tudi takšna razdobja, ki so odločno posegla v bit mesta, ga pomladila in v marsičem dopolnila, ali pa tudi pohabila in mu izmaknila izraz. Vsaka doba klesu mestu svojstven izraz, tako tudi naša, ki temelji na globokih družbenih prenosovih.

Pred nas se postavlja vprašanje, kako se je odražala ta doba v mestni fizionomiji v tem sorazmerno kratkem razdobju dvanajstih let in kako gledamo danes na prizadevanja, ki so zorela v kaj raznolikih okoliščinah. Do pravičnega

Marjan Mušič: ARHITEKTONSKI MOTIV IN NOVEGA MESTA

sodbe bomo prišli le tedaj, če imamo pred očmi preobrazbo in jo ocenjujemo primerjaje s tem, kako je bilo pred njo, če upoštevamo okoliščine, trenja in sredstva, ki so vplivala na njen potek.

Prva povojna leta, so bila v pogledu obnove v vsakem oziru nadvse težka. Vseposod, pa tudi v našem mestu, je bilo potrebno šimprej zaceliti rane, ki jih je povzročila vojna razdelitev. Vsakdo se je polotil obnove, kakor je vedel in znal, ne da bi se pri tem dovolj poglobil v kompleksnost in težnjo problemov. Razumljivo je, da se je vse to tudi odražalo na estetskem oblikovanju in na odnosu do našega kulturnega izročila, v katerega se vključuje po vsej pravici tudi mesto kot celota z bližnjim okoljem vred.

Prve odločne posege je odredila rekonstrukcija glavne ceste »V vrati« in na Glavnem trgu; temu

Za občinski praznik NOVEGA MESTA čestita vsem prebivalcem novomeške občine

KOMANDA GARNIZONA JLA NOVO MESTO
in
UPRAVA DOMA JLA V NOVO MESTU

September - oktober 1943 na Dolenjskem

METOD MIKUŽ: Operacije NOV in POS od kapitulacije Italije 8. IX. 1943 do začetka nemške ofenzive 14. X. 1943

Objavljamo odlomek iz najnovejšega dela univerzitetnega profesorja dr. Milana Mikulca, našega dolenjskega vojaka, o zgodovini osvobodilnih bojev. To delo obravnava potek in razvoj osvobodilnega gibanja na Dolenjskem in celotno delo je pripravljeno za tisk in bo izšlo kot 2. zvezek Dolenjskega muzejskega knjižnice, ki jo skupno izdajajo muzejska društva v Novem mestu, Metliki in Brezici. Besedilo bo spremljalo večje število dokumentarnih fotografskih posnetkov in zemljevidov ter risb. Na knjigo, ki ob odlični pripomoček pri pouku zgodovine NOV in POS, se sedaj opozarjamo zlasti naše učno osebje, kakor tudi ostale občane.

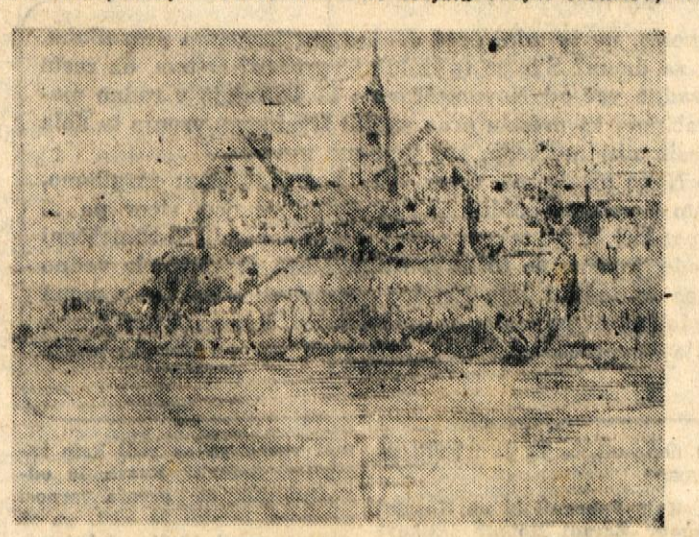
Poglavje, ki ga objavljam, obravnava obdobje septembra in oktobra 1943, ko je bilo Novo mesto in z njim pretežno večina Dolenjske osvobodeno. V tem času je Novo mesto doživelo največje bombe napade, ob nemškem vdoru v Novo mesto 21. oktobra 1943 pa so padle in bile obsežne tudi žrtve, katerim bo Novo mesto na svoj praznik 29. oktobra odkrilo spominski steber ob Cesti herojev.

Ob objavi Italijanske kapitulacije 8. septembra 1943 je bila XIV. divizija nad ribniško dolino, XV. pa pred N. mestom, nad Žužemberkom se je zadrževala ZDO, nad Občicami kot zaščitna Glavna štaba in IOOF naglo se razvijajoči Levstikov bataljon, v Beli krajini pa je bil VDO, Kapitulacija Italije je pred Glavni štáb NOV in POS postavila več nujnih in neodložljivih dolžnosti: razorožitev italijanske vojske in uničenje belogardističnih vojaških enot, izvesti popolno mobilizacijo vseh ga orožje sposobnih moških in povečati vrste NOV, čimbolj

povečati osvobodeno ozemlje in ga zavarovati pred novim, nemškim okupatorjem; najboljša obramba pa je vselej napad. Partizanskim enotam, ki so po kapitulaciji Italije silno hitro narasčale, je Glavni štáb odredil že 10. septembra operacijska področja. XV. diviziji določil Dolenjsko z glavnim operativnim težiščem proti Savi, na nemško okupacijsko področje, ZDO določil Suho krajino, VDO Belo krajino, XIV. diviziji pa Notranjsko z vzhodno mejo proti XV. diviziji in črti Molnik - Grosuplje - Ilova gora - Ponikve - Mala gora - Trnovica - Mačkovec - Rajndol - Muha vas - Kolpa. Toda dosedanjí bataljoni in odredi so preraščali v brigade, iz Levstikovega bataljona je nastala Levstikova brigada, iz 2. bataljona Sercejeve brigade, ki je ostal na Mokrecu, se je s prihodom številnih Ljubljancov po kapitulaciji Italije razvila Ljubljanska brigada, iz ZDO 9. brigada, iz VDO 15. brigada, železničarji formirajo 14. (Železničarska brigada), ki je med nemško ofenzivo razpadla, na Notranjskem zrastejo Loška ali Bračičeva brigada, Rabska brigada, Istrska in Tržaška brigada.

Ta veliki porast novih brigad je zahteval ustanovitve nove XVIII. divizije, vse tri slovenske divizije pa so se povezale v 7. korpus, ki je bil ustanovljen 3. oktobra. Brigade so dobile tudi nove številke. Po svojem nastanku (starosti) so bile doslej prve slovenske brigade označene tako: 1. Tomšičeva, 2. Gubčeva, 3. Cankarjeva, 4. Gradnikova, 5. Prešernova in 6. Slančičeva, sedaj pa so se številke (še danes ni ni jasno, kdo je tu

banistični spomenik. Njegov položaj vrhu pomola in okoliščine mu daje nadvse važen poudarek, ki dominantno sodeluje v celotni pokrajinski kompoziciji. Urbanistič-

Marjan Mušič: VZHODNO PROCELJE NOVEGA MESTA

na struktura Novega mesta je z vsemi značilnostmi zapadno evropskega srednjeveškega urbanizma smiselno vtrščena v relief pomola. To je prva in poglavitna dragocenost, ki jo je treba pri vsakem posegu upoštevati. Druga posebnost je v skladnosti merila, ki je sicer tu in tam bilo z nepremišljenimi posegi narušeno, a je vendarle še prevladujoče in sodeluje v ubrani silueti, ki se razkriva v pogledih na mesto. Tretja kompozicijska vrednota je podana v arhitektonskih dominantah, ki jim stoji na čelu kapiteljska cerkev na vrhu pomola. Končno pa ne smemo tudi mimo ambientnih lepot, ki se odražajo v anonimnem mestnem tkivu in so nadvse novomeške, a jih vse preveč zapostavljamo in iz dneva v dan uničujemo. Vse navedene odlike so mnogo pomembnejše od posameznih arhitekturnih, ki so razen pri posrednih primerih zelo povprečne in neizrazite. Vse to pravilno varovati in

jih skupnost že danes daje. Če pa hočemo uspešno naprejš, se moramo predvsem iznebiti zaostalih in že zaprtaših predpostavk do našega kulturnega izročila, iznebiti se moramo tehniškega prakticizma, ki se sprevača v dotoku s takimi problemi naravnosti in tehniki primitivizma. Da ne bi to dvojno postalo pravilo, bi bilo potrebno vsakega poseg v historični mestni sestav temeljito proučiti na posebnem strokovnem forumu, ki bi moral imeti vso zakonsko osnovo, da meritorno ukrepa. Očitek, da gre tu za neke zapoznele romantične težnje, je neumestno in krivično. Ze dose-

Razgovor v Vrhovčevi ulici

Vrhovčeva ulica, ki je že od nekdaj imenovana »pankrt-gas«, ne zasluži danes nič manj svojega vzdevka kot

STUDENTKA

ELICA BRANK, STUDENTKA FARMACIJE

»V Novem mestu sem že skoraj 10 let. Čeprav sem rojena Ljubljanka, mi naše mesto veliko bolj ugaja kot Ljubljana. Ze drugo leto študiram v Ljubljani, toda kljub temu se počutim, ko pridem v Novo mesto, popolnoma drugače kot v Ljubljani. Težko bi z besedami izrazila svoje občutke. Celotni kraj in sonce se mi zdita drugačna. Novo mesto mi je kot rodní kraj. Težko bi ga pozabila, zato se vedno rada vračam sem, kjer sem preživela svoja najlepša leta.«

pred 50 ali več leti. Čuda otrok (pripominjam, da je tudi pisec »huncveta« med njimi) se vsak dan podi od enega konca do drugega. Pa tudi s sosednjih ulic pridejo otroci radi sem — da je družba večja. Večinoma mirno potekajo dnevi v tem otrokom, to so otroci zaposlenih staršev, zato imajo precej prostih uric, večkrat pa se kdo oglasi: »Tovarišica,

V mlekarni

»Težko je vsem ustreči.« je odgovorila prijazna prodajalka v Mlekarni na Glavnem trgu. »Zadnje čase prodajamo tipizirano mleko in stranke z njim seveda niso zadovoljne.« Res je, »je rekla gospodinja D. S., »s postrežbo v mle-karni sem zadovoljna, s kakovostjo mleka pa ne. Tudi po-dražilo se je. Za nekatere družine z več otroki in majhnimi prejemki je to udarec. Pravi-jo, da zato prodajajo mleko dražje in slabše kakovosti, ker dela Zadrúžna mlekarna z iz-gubo. Tu bi morala poseči vmes občina. Prometni davek na alkoholne pijače bi morali dati za razliko pri ceni mleka!«

»Vzemi no v roke vašega otroka, tako razgraja!« »Ga bom že poučila,« se gla-si odgovor. Moram pa reči, da kaj takega ne stiši nihče rad, pa tudi jaz ne. Res je, da za nobenega teh otrok ni moč reči, da je angel, vsi vpijejo — pa ne vedno. Vsi prazdeti bomo otroke na lep način skušali poučiti, da tega ne smejo delati, (palica ni danes več priznana kot vzgojno sred-stvo); ljubitelji miru in dnevnega počitka pa naj upoštevajo, da se otroci pač nekje mo-rajo igrati in da so bili tudi oni včasih mladi in najbrž ne preveč mirne »sorte.«

Upravni odbor in delovni kolektiv

Splošne bolnišnice v Novem mestu

pozdravljata 29. oktober — partizanski praznik Novega mesta, vsem delovnim ljudem dolenjske metropole pa želita kar največ uspehov pri uspešni rasti mesta in občine!

V počastitev 29. oktobra in Oktobrske revolucije

Slavnostna akademija v počastitev Oktobrske revolucije bo v sredo, 6. novembra, ob 20 uri, v Domu ljudske prosvete v Novem mestu. Sodelujejo: združeni orkestri, združeni pevski zbori in gledališka družina z Brechtovo enodejanko »Puške gospe Carrar«. — V četrtek, 7. novembra, bo ob 18. uri, v prostorih

Iz delavske menze

Pri kuhinjskem okencu je stala v snežnobelem predpasniku Mimica J. in čakala na kosilo, da postreže gostu. »Tovarišica Mimica, utegneta žrtvovati nekaj minut?« »Kar vstopite. Postrežet moram le še nekaj abonementov.« »Ze dolgo delate v menzi?« »Odkar je ustanovljena. Letos so minila tri leta.« »Ste zadovoljni z delom in abonenti?« »O, sem. Zelo rada imam ljudi in svoj posel, saj se mi zdi, da delam v svojem podjetju — in zase. Zato mi ni težko delati 12 ur. Pa še nekaj: včasih so me sekirali, danes pa tega ni.« »Je po vašem mnenju menza koristna?« »Pa kakoli! Danes vsak, ki se zaposli, če ima denar ali ne, samo prinese od podjetja potrdilo in takoj dobi hranco. Tega včasih ni bilo. Delavce je mo-ralo biti cele dneve brez hrane, ko je nastopil delo, če ni imel

beliča v žepu. Poleg tega je pa v naši menzi hrana poceni.« »In kako se vam zdi Novo mesto?« »V našem mestu je lepo in smo lahko kar ponosni. Mesto se je precej uredilo in mnogo se gradi, da nam ni treba biti nerodno, če nas obiščejo tuji, saj lahko vidijo marsikaj lepega.« »Hvala, Mimica. Sedaj pa tu-di vi h kosilu, da se malo ode-belitate.«

»Kar tako drobna naj bo, je bolj prijetna in gibčna.« je rekel eden od zadnjih abonementov. »Se že dolgo hranite v menzi?« »Od junija letos. Pa sem s hrano zelo zadovoljen, pred-vsem pa s ceno.«

»Vi niste Novomeščan?« »Ne. Prišel sem s Hrvaškega, rojen sem pa na Primorskem. Rad pa bi ostal v Novem me-stu, ker mi je zelo všeč, in tudi mnogo bolj gospodarski ste kot pri nas. Samo stanovanja ne morem dobiti in živim z druž-i-no kar na treh krajih.«

»Kje ste pa zaposleni?« »Delam v mlekarji pri spre-jemu mleka, drugače sem pa sira.«

»Se dobro počutite?« »Zelo sem zadovoljen. Tako z delom kakor z ljudmi, ker smo si res tovariši pri delu in še nobenkrat nisem občutil, da ni-sem tukaj doma.«

»Bi hoteli povedati, zakaj se je mleko podražilo?«

»Naša mlekarna bi lahko sprejemala večje količine mle-ka, kot ga dobi. Zato naše zmog-ljivosti niso popolnoma izkoriš-čene. Drušo pa je, da zadnji čas vozniki podražujejo prevoz. Vse to vpliva na ceno mleka.«

»Podražili sta se pa tudi voda in elektrika.«

»Zakaj je pa bil jogurt draž-ji v Novem mestu kot v Ljub-ljani?«

»Iz mlekarne smo ga proda-jali po 20 din; zakaj je pri pro-daji toliko narasla cena, pa res na vem. No, vsak pač išče do-biček, ker je zelo mlkaven, je hudo mušno prstavlji.« Kaj pa naše maslo nič ne pohvalite?«

»Odlično je; to pravi marsi-katera gospodinja. Samo če bi bilo ceneje...«

»Seveda, cene! Tako svobodno skakače in se nam smejejo, ker vedo, da za njih ni ne priporov ne zapovor ne globe, pa naj še tako razsajajo.«

R.

Upravni odbor in delovni kolektiv

Splošne bolnišnice v Novem mestu

pozdravljata 29. oktober — partizanski praznik Novega mesta, vsem delovnim ljudem dolenjske metropole pa želita kar največ uspehov pri uspešni rasti mesta in občine!

September - oktober 1943 na Dolenjskem

METOD MIKUŽ: Operacije NOV in POS od kapitulacije Italije 8. IX. 1943 do začetka nemške ofenzive 14. X. 1943

Objavljamo odlomek iz najnovejšega dela univerzitetnega profesorja dr. Milana Mikulca, našega dolenjskega vojaka, o zgodovini osvobodilnih bojev. To delo obravnava potek in razvoj osvobodilnega gibanja na Dolenjskem in celotno delo je pripravljeno za tisk in bo izšlo kot 2. zvezek Dolenjskega muzejskega knjižnice, ki jo skupno izdajajo muzejska društva v Novem mestu, Metliki in Brezici. Besedilo bo spremljalo večje število dokumentarnih fotografskih posnetkov in zemljevidov ter risb. Na knjigo, ki ob odlični pripomoček pri pouku zgodovine NOV in POS, se sedaj opozarjamo zlasti naše učno osebje, kakor tudi ostale občane.

Poglavje, ki ga objavljam, obravnava obdobje septembra in oktobra 1943, ko je bilo Novo mesto in z njim pretežno večina Dolenjske osvobodeno. V tem času je Novo mesto doživelo največje bombe napade, ob nemškem vdoru v Novo mesto 21. oktobra 1943 pa so padle in bile obsežne tudi žrtve, katerim bo Novo mesto na svoj praznik 29. oktobra odkrilo spominski steber ob Cesti herojev.

Ob objavi Italijanske kapitulacije 8. septembra 1943 je bila XIV. divizija nad ribniško dolino, XV. pa pred N. mestom, nad Žužemberkom se je zadrževala ZDO, nad Občicami kot zaščitna Glavna štaba in IOOF naglo se razvijajoči Levstikov bataljon, v Beli krajini pa je bil VDO, Kapitulacija Italije je pred Glavni štáb NOV in POS postavila več nujnih in neodložljivih dolžnosti: razorožitev italijanske vojske in uničenje belogardističnih vojaških enot, izvesti popolno mobilizacijo vseh ga orožje sposobnih moških in povečati vrste NOV, čimbolj

povečati osvobodeno ozemlje in ga zavarovati pred novim, nemškim okupatorjem; najboljša obramba pa je vselej napad. Partizanskim enotam, ki so po kapitulaciji Italije silno hitro narasčale, je Glavni štáb odredil že 10. septembra operacijska področja. XV. diviziji določil Dolenjsko z glavnim operativnim težiščem proti Savi, na nemško okupacijsko področje, ZDO določil Suho krajino, VDO Belo krajino, XIV. diviziji pa Notranjsko z vzhodno mejo proti XV. diviziji in črti Molnik - Grosuplje - Ilova gora - Ponikve - Mala gora - Trnovica - Mačkovec - Rajndol - Muha vas - Kolpa. Toda dosedanjí bataljoni in odredi so preraščali v brigade, iz Levstikovega bataljona je nastala Levstikova brigada, iz 2. bataljona Sercejeve brigade, ki je ostal na Mokrecu, se je s prihodom številnih Ljubljancov po kapitulaciji Italije razvila Ljubljanska brigada, iz ZDO 9. brigada, iz VDO 15. brigada, železničarji formirajo 14. (Železničarska brigada), ki je med nemško ofenzivo razpadla, na Notranjskem zrastejo Loška ali Bračičeva brigada, Rabska brigada, Istrska in Tržaška brigada.

Ta veliki porast novih brigad je zahteval ustanovitve nove XVIII. divizije, vse tri slovenske divizije pa so se povezale v 7. korpus, ki je bil ustanovljen 3. oktobra. Brigade so dobile tudi nove številke. Po svojem nastanku (starosti) so bile doslej prve slovenske brigade označene tako: 1. Tomšičeva, 2. Gubčeva, 3. Cankarjeva, 4. Gradnikova, 5. Prešernova in 6. Slančičeva, sedaj pa so se številke (še danes ni ni jasno, kdo je tu

o-rok-je, ne pa tako bela garda. Ta-ko ima tudi XV. divizija na svo-jem pohodu proti Ljubljani op-ravka z močno belogardistično po-stojanko v boštanjskem gradu pri Grosupljem, katano oblega, se pa belogardistom posreči preboj na Turjak, kjer potem z ostalimi be-logardisti predvsem iz ribniške doline in Suhe krajine čakajo po-moči in rešitve od Nemcev. Tako XV. divizija osvobodi obsežno področje bivše Ljubljanske po-krajine vse do predmestja Ljub-ljane in vse to drži do zamenjave dela ozemlja z XVIII. divizijo, ki v drugi polovici septembra zase-dje področje od Rakitine in Iga preko Orli, Lisicja in Lipoglava do Metnaja pri Stični.

Do likvidaciji Grčarice, po hu-dih borbah in uničenju velike ita-lijske kolone iz Kočevja na ce-sti pri Dolenji vasi, zasede XIV. divizija Ribnico in Velike Lašče, od koder prodira 1. brigada preko Vidma, Dobrega polja in Turjaka na Sentjurje in Grosuplje. 3. (Gradnikova) prodira na Sv. Gre-gor. 7. (Prešernova) na Kurošček-Zapotok-Turjak, 2. brigada pa se popolnoma motorizira (1. sloven-ska motorizirana brigada) in u-da-ri z vso silo proti beli gardi na Slovenski planoti, uniči postojanko v Novi vasi, Pudoču in Loški dolini ter udari preko bivše jugoslovans-ke-italijanske meje do Ilirske Bi-strice, od koder pa se je morala po hudih izgubah v bojih z Nem-ci umakniti na Mašun. Skoraj vsa divizija pa se kmalu nato zapo-sli z veliko belogardistično postojan-ko v turjaškem gradu, katerega začne oblegati 15. septembra in ga končno s topovskim ognjem toliko razbije, da 19. septembra vdvo v grad enote Prešernove brigade, ki zlomijo zadnji belogardistični od-por šele 21. septembra. Ob tej pri-klki je Glavni štáb zapisal v dne-v-nu povelje med drugim tudi to-le:

»S to veliko zmogo smo dobili proste roke in bomo lahko zbrali vse narodne sile za enotno bor-bo proti njegovemu glavnemu sovražniku, proti silam okupa-torskih hitlerjevsko-fašističnih band.« Konec septembra je di-vizija držala široko fronto Cer-kanica-Rakek-Mašun-Brkini in ves čas napadala zlasti železnico Postojna-Ljubljana.

XVIII. divizija, ustanovljena 14. septembra, je zasedla del te-ritorija XV. divizije. Zlasti 8. in 10. brigada imata veliko borb z Nemci, 10. pa že prav ob usta-novitvi s plavogardisti na Ku-reščku, od koder se brigada premakne na ljubljansko barje, od tod pa v dobropoljsko dolino in Velike Lašče. Tu pa ostane le malo časa in se nato premakne na sektor Rakitna-Dobec, kjer je v vsakodnevnih in včasih tu-di zelo hudih borbah z Nemci. Od tod se brigada premakne v Temeniško dolino. Tudi 8. bri-gada se je premaknila iz doline Krke proti Smarju in konec septembra zaseda črto Smarje-Lipoglav-Lisicje-Orle. Nepre-stano je v borbah z Nemci, ki prodirajo iz Ljubljane proti Lavrici. 9. brigada pa drži po-dročje Rakitna-Ig.

Od 7. do 21. oktobra so vse tri divizije v veliki in načrtni ofenzivi proti Nemcem. XV. di-vizija udarja preko nemške me-je od Temeniške doline, Krke, Kostanjevice in Gorjancev, XVIII. divizija se zaplete v hu-de borbe z Nemci na področju Metnaja-Ljubljanski vrh, XIV. divizija pa napada s področja Cerkanica-Mačun — Istra — Trst železniško progo.

Največ uspehov v tej ofenzivi je pokazala vsekakor XV. divi-zi-ja, čeprav tudi XVIII. divizija zavzame nemško postojanko Osredek, XIV. pa 13. oktobra poruši Štampetov most. Ofen-zivni načrt XV. divizije, katerega je odobril Glavni štáb, je bil prodirati z glavnimi silami k Savi po komunikacijah Sv. Križ —Dole—Kal—Radeče—Mokronog —Hrušica—Sentjanj—Boštanj in Skočjan—Bučka—Sevnica. Prav tako je načrt predvideval tudi likvidacijo nemške postojanke v Kostanjevici. Načrti, zbiranje sil in preurejanje je bilo kontano od 7. do 11. oktobra, 11. oktobra ob petih popoldne pa je prešla divizija v napad. 5. brigada pro-dirajo od Sv. Križa na Dole, 12. od Mokronoga na Sentjanj, 14. (Železničarska) iz Skočjana na Bučko in 4. od Sentjerneja proti Kostanjevici (15. brigada v tej ofenzivi ni sodelovala, ker je bi-la skupaj s hrvaškimi enicami pri Vinici). Dole padejo že v noči od 11. na 12. oktober, 12. oktobra pa padeta Kal in Sen-tjanj, pri Bučki pa naleti 14. bri-gada na zelo močan odpor in je postojanka zavzeta šele 13. okto-bra. Potem padajo postojanke kar po vrsti: dvanajst postojan-ke brigade zavzamejo, devet pa jih Nemci sami izpraznijo. 13. okto-bra prodre 12. brigada na Savo, zavzame Boštanj in začne z ob-streljevanjem Sevnice, 5. bri-gada pa se bliža Radečam. Ostala je samo še Kostanjevica, za ka-tero je ukazano, da mora pasti v noči od 22. na 23. oktober, kar pa je preprečil začetek velike nemške ofenzive.

Revolucionarno valovanje na Dolenjskem pod vplivom Oktobrske revolucije

Iz gradiva, ki sem ga v zadnjih letih uspel zbrati za zgodovinski pregled socialističnega gibanja na Dolenjskem, želim pokazati, kako so se pred 60. leti pognale prve kalni in kako je konec l. 1918 po vsej Dolenjski vzvalovilo močno revolucionarno gibanje. Ker so viri iz tega obdobja pičili, prosim bralce, da sporoče uredništvu »Dolenjskega lista« vse podrobnosti, ki se jih še spominjajo, in obveste o morebitnih dokumentih, ki jih hranijo, da bi mogel opis še dopolniti.

Delavsko gibanje na Slovenskem se je sredi preteklega stoletja porajalo in razvijalo v ozki povezanosti z njegovim razvojem v Avstro-Ogrski. Vendar je bilo pri nas šibkeje zaradi slovenske gospodarske zaostalosti, saj je na Kranjskem okrog l. 1850 bilo 10.000 delavcev, l. 1881 pa 12.000 od 481.000 prebivalcev. L. 1867 je bilo v Ljubljani ustanovljeno Strojno društvo ljubljanskih grafičnih delavcev, matica socialističnega gibanja na Slovenskem pa je postala Delavsko izobraževalno društvo v Ljubljani, ustanovljeno l. 1869, in osem podobnih društev v ostalih delavskih središčih. V letih 1871-73 so bile v Ljubljani prve stavke. Leta 1890 so delavci v Ljubljani prvič slavili 1. maj, od l. 1893 je izhajal socialno demokratiški časopis »Delavec« v 2000 izvodih. V okviru Avstrijske socialne demokratiške stranke, ustanovljene konec l. 1888, se je njen slovenski del l. 1896 reorganiziral v Jugoslovansko socialno demokratiško stranko (JSDS).

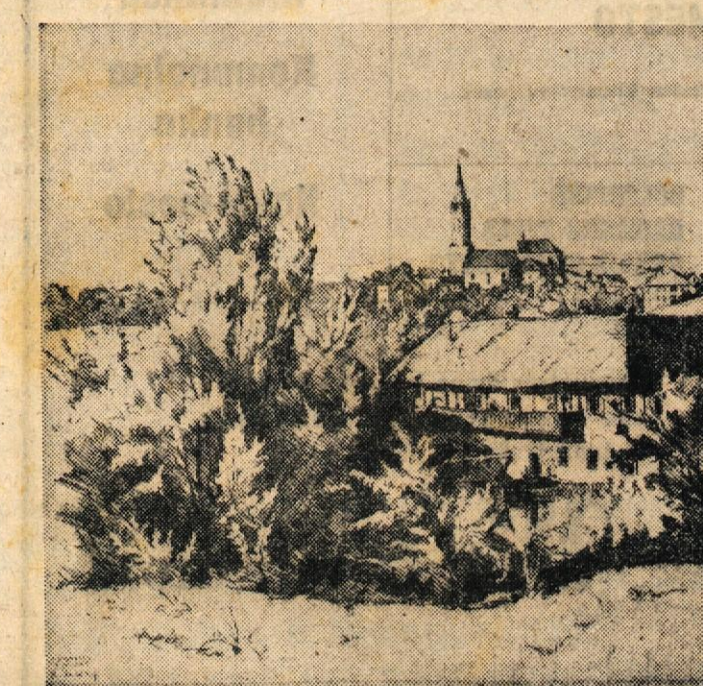
ki so jih začeli graditi šele l. 1892 — za pogrebščino nekdanje dolenjske industrije. Zeleznica Ljubljana—Novo mesto—Straža, je stekla šele 31. maja 1894, Trebnje—Sentjanž l. 1908 in proga Novo mesto—Črnomelj — Metlika — Karlovac l. 1914. Zeleznica je Dolenjsko tesneje povezala s svetom, zato je dolenjska duhovščina z neupanjem gledala nanjo. Tako je prefekski župnik Smidovnik 15. marca 1893 med drugim poročal na škofijski ordinariati: »Po vsej prefekski fari gre železniška črta, ki je privedla s seboj že

DIJAKINJA

Mihela Vidrih, dijakinja VII. razreda novomeške gimnazije:

»Kot rojena Novomeščanka sem nadvse vesela, da je naše mesto v zadnjih letih toliko napredovalo. Po mojem mnenju pa razvoj kulturnega življenja ni šel vzporedno z razvojem mesta. Res je, sedaj imamo dve kinodvorani, toda gledališče in glasbeno življenje je revnejše kot prva leta po vojni. Tu mislim predvsem na domačo dejavnost, ker gostovanj, in to kvalitativnih, imamo kar lepo število.

Se eno pomanjkljivost, o kateri se že dolgo razpravlja, bi bilo treba čimprej odpraviti. Novomeška mladina nima svoje mladinske sobe, svojega kotička, kjer bi se ob prostem času zbirala. Imamo sicer mladinske plesne, ki so na primer na naši gimnaziji odprti vsem, tudi vajenski in delavski mladini, toda ravno med slednjimi je odziv slab. Potrebujemo mladinsko sobo v središču mesta, ki bo dopolnila vsakemu mladincu ali mladinki neglede na to ali je dijak ali delavec ali vajenec. Torej tu bi bilo treba še nekaj pokreniti.

BOŽIDAR JAKAC: ZNANCEV MLIN Z NOVIM MESTOM

Šestnajst let je že minilo od prvih začetkov organiziranja v OF v Novem mestu. Če pogleda človek nazaj v ta pretekla leta, se mu zdi, da so ravno takrat minila. Ko pa začne brskati po spominu, da bi obnovil tek svojega življenja v teh minulih letih, vidi, da se spominja vseh dogodkov le medlo, da ne more več trdno določiti datumov za dogodke in podobno. Kakor hitro leta, tako nas tudi zapušta spomin. Če se človek obuja s prijatelji in z njimi obuja spomine na našo osvobodilno borbo, si včasih zapiše v dnevnik vtise. Ob samotnih večerih, utrujen od dela, ko ga ne mika ne branje ne poslušanje radia ne razgovor, pa seže po dnevniku in lista po njem. Tako sem tudi jaz vzel te dni v roke dnevnik in oko se mi je ustavilo na straneh, kjer piše, da je Lado Stepišnik v druščini Koširjevega Ljubčka izvršil prvo sabotažo v Novem mestu. Stvar me je zanimala in sem začel brati:

»Sem star Novomeščan, čeprav sem bil rojen l. 1918 v Čateški gori. S pokojnim bratom Romanom, ki je padel v partizanih, sem bil dvoječek; sestro Stanko so mi ubili v novomeških zaporih. Draga je umrla pred vojno in ostal mi je edino

zda marsikatero razvado, po-pačenost in nenravnost...«

Do tedaj je imela duhovščina monopol pri vzgoji Dolenjcev in jih oblikovala v pobožne in pohlevne trpine. Dolenjska zna-na kot »dolina gradov«, ni ime-

Franček Saje

la v razmerju z ostalimi slovenskimi pokrajinami le največkrat, ampak tudi cerkva, kapelica, farovžev, kaplanov in fajmoštrov ter najmanj — šol, a še to so bile pod cerkvenim nadzorstvom. L. 1886 je v novomeškem okraju le 70% za šolo godnih otrok obiskovalo šolo. »Ali je drugod po Kranjskem tudi tako? Ne, boljše je po vseh okrajih razen Krškega (ki pa je tudi na Dolenjskem). V teh dveh okrajih namreč manjka še šol, ugotavlja. Prvo skupno letno poročilo ljudskih šol novomeškega okraja.

Zaradi nepopolne vede o koncu preteklega stoletja ljudje trumoma bežali z rodne grude. O tem izseljevanju je dopisnik z Dolenjskega — verjetno socialist dr. Slanc — 5. decembra 1898 poročal v socialističnem »Delavcu« — Rdečem praporu: »Neumni ljudje se malo izseljujejo. Duševno bolj inferiorni ljudje se izvežbajo doma v stradanju do virtuozi; pač pa se vozijo čez »veliko lužo« naši duševno in telesno najkrepkejši moški. Več let ostajajo v Ameriki. Ker doma ni industrije, je rokodelstvo na deželi pa šele v povojih, se niso kaj pridali izvežbali. V prenapolnjeni ljudski šoli so se naučili kvečjemu par molitvic... Iz Amerike se vračajojo po precej moža-

(Nadaljevanje sledi)

Pomenek o Trdinovi knjižnici

V Novem mestu imamo tudi založbo »Knjižnica Janeza Trdinec«. Za založbo, katere lastnik je Svet Svobod in prosvetnih društev okraja Novo mesto, odgovarja Severin Sali, ki smo mu zastavili nekaj vprašanj o delu in načrtih za leto.

— Knjižnica Janeza Trdinec je menda najmlajša slovenska založba; za Novo leto 1957 smo bili dobili njen 4. zvezek: Grčarji Ilke Vašetove. Kako je šla knjiga v prodajo, kak je bil njen odmev na knjižnem trgu?

Grčarji, povest iz časa reformacije na Dolenjskem, posebno v Novem mestu, so izšli v nakladi 3000 izvodov. Doslej je prodanih nekaj nad 1500, torej več kot polovico naklade, kar je sicer lep uspeh, breme pa za založbo, ki mora čakati, da se ji s prodajo vse naklade povrne denar in da bo skromni dobiček, če sploh bo, uporabila za nove izdaje. Morda ni nezanimivo, če povem, da velja taka knjiga založbo (tisk, vezava, honorarij, ekspedit in

— Kaj pripravljate za leto? Namesto za leto, recimo raje za naprej. To bo prevod Jame Gorana Kovačiča z ilustracijami akad. slik. Bogdana Borčiča. Radi bi dobili dobro igro, primerno za podeželske odre, ali nekaj igrice za razne

— S kakšnimi težavami se pri tem ubadate in katere so najhuje? Prva težava, in najobčutnejša, so finance; druga, ki tare vse založbe, našo pa še posebno, je preobremenjenost tiskarni. Ni težko dobiti dela za

— Zanimna nas še tole: dolgoročni načrt založbe predvideva to in ono noviteto; čeprav je nehalno o tem pisali vnaprej, smo v imenu ljubiteljev naše knjige vendarle z njimi vred radovedni, kaj lahko pričakujemo od domače založbe?

Nekaj stvari sem že našel. V načrtu so se zlasti izdaje del dolenjskih pisateljev, starih in novih. Največje in vsekakor najzanimivejše delo, ki ga mislim izdati, bo pa Dnevnik Mirana Jarca — dnevnik, v katerem je spremljal od rojstva naprej rast in duševni razvoj svojih dveh otrok, v

ti. Ne pride jim več na misel pred duhovniško ali posvečeno gosposko klekati pod pazduho nositi: nekdanjo brezmiselnost pobožnost in klečeplazstvo so pustili v Ameriki...«

S seboj so ti povratniki iz Amerike in evropskih dežel prinašali tudi socialistične nazore in jih zasejali po vsej osiromašeni Dolenjski, da so v nekaterih krajih pognali kar močne kal.

ZACETKI SOCIALIZMA V NOVEM MESTU

»Delavec« je 10. decembra 1895 pisal, da je v Novem mestu lanske leto v obrtni šoli razlagal kaplanček Benkovič o socializmu in sicer tako neumno, da so se mu vsi učenci smejali.

Prvi socialisti v Novem mestu so bili nekateri obrtniki in rokodelski pomočniki, železničarji, nekaj nižjih uradnikov in dijakov, ki se jim je pridružil tudi znani advokat dr. Karel Slanc, s svojimi odvetniškimi pripravniki. Prvi njihov javni nastop je bil veselica s plesom 2. februarja 1896, ki se je sliježno obnesla in poudarjamo posebno to, da se je veselice udeležilo tudi meščanstvo in uradništvo novomeško »(Delavec«, 20. II. 1896.)

Dne 31. maja 1896 je bil v gostilni pri Brunerju, sedanjih gostilni na Bregu, prvi socialistični shod v Novem mestu, ki sta ga razbila profesor verouka na gimnaziji dr. Josip Marinko in šmihelski kaplan Kranjc. »Dolenjske novice« so 15. junija 1896 obširno poročale o tem shodu in svetohilsko zaključevale: »Zabranilo se je pohujšanje in najbrž zapeljavanje nekaterih nepodučenih.«

(Nadaljevanje sledi)

podobno) nič manj kot 1 milijon 900 tisoč dinarjev, zato naša založba, ki je brez kapitala, lahko izda spet novo knjigo, ko se ji nabere denar, se pravi, ko je knjiga razprodana. Odmev na knjižnem trgu je bil torej doslej kar dober, saj so Grčarji mikavna ljudska povest, hkrati pa tudi zelo elegantno izdani (z opremo in ilustracijami arh. Marijana Mušiča). Z njimi in s Trdino (Rože in trnje) si je Trdinova knjižnica ustvarila lepo ime.

— Kaj pripravljate za leto? Namesto za leto, recimo raje za naprej. To bo prevod Jame Gorana Kovačiča z ilustracijami akad. slik. Bogdana Borčiča. Radi bi dobili dobro igro, primerno za podeželske odre, ali nekaj igrice za razne

— S kakšnimi težavami se pri tem ubadate in katere so najhuje? Prva težava, in najobčutnejša, so finance; druga, ki tare vse založbe, našo pa še posebno, je preobremenjenost tiskarni. Ni težko dobiti dela za

— Zanimna nas še tole: dolgoročni načrt založbe predvideva to in ono noviteto; čeprav je nehalno o tem pisali vnaprej, smo v imenu ljubiteljev naše knjige vendarle z njimi vred radovedni, kaj lahko pričakujemo od domače založbe?

Nekaj stvari sem že našel. V načrtu so se zlasti izdaje del dolenjskih pisateljev, starih in novih. Največje in vsekakor najzanimivejše delo, ki ga mislim izdati, bo pa Dnevnik Mirana Jarca — dnevnik, v katerem je spremljal od rojstva naprej rast in duševni razvoj svojih dveh otrok, v

— Kaj pripravljate za leto? Namesto za leto, recimo raje za naprej. To bo prevod Jame Gorana Kovačiča z ilustracijami akad. slik. Bogdana Borčiča. Radi bi dobili dobro igro, primerno za podeželske odre, ali nekaj igrice za razne

— S kakšnimi težavami se pri tem ubadate in katere so najhuje? Prva težava, in najobčutnejša, so finance; druga, ki tare vse založbe, našo pa še posebno, je preobremenjenost tiskarni. Ni težko dobiti dela za

— Zanimna nas še tole: dolgoročni načrt založbe predvideva to in ono noviteto; čeprav je nehalno o tem pisali vnaprej, smo v imenu ljubiteljev naše knjige vendarle z njimi vred radovedni, kaj lahko pričakujemo od domače založbe?

KAJ VSE TVOJE VEJE POŽLAHTNIJO SVOJ SAD

Severin Sali

Stoletja cveto in mro, minevajo kot oblaki, v luči in mraku, in pod staro drevo senc neslišni koraki odmevajo po zginelem tlaku. Zrem te, drevo: v krošnjo ujelo si čase, noč in luč loviš nase ko v pajčevinaste preje. Staro si, drevo, le sok je v koreninah ti mlad. Naj vse tvoje veje požlahtnijo svoj sad!

Kaj pa našim pionirjem?

Tudi Novo mesto potrebuje knjižnico, v kateri bi pionirji brali, recitirali, šahirali, se igrali, učili tujih jezikov in podobno

Danes mnogo razpravljamo o reformi našega šolskega, pozabljamo pa na to, kako bi presumirali izobraževanje naše mladine v iz-

venšolskem času. Ker niti naj-boljša šola ne bo mogla mladine dovolj pripraviti za življenje, če šolskega izobraževanja ne bo dopolnjevalo izvenšolsko, moramo vzporedno z reformiranjem šolskega izboljšati tudi izvenšolskega izobraževanja mladih ljudi.

Izobraževalna sredstva se hitro množe (kino, radio, televizija, mladinski odri itd.). Imed mnogih se bom dotaknil le knjig in mladinskih knjižnic. Modernišča izobraževalna sredstva so v nekaterih ozihrh boljša kot knjiga, vendar ima le-ta tudi prednost pred njimi. Medtem ko otrok zaradi naglice in slabe pažnje v filmu in radiu marsikaj spregleda in preliči, se mu tu teče pri-peti, če počasi in pazljivo pre-bira knjigo. Ako pa se otroku to je primeri, knjigo lahko po-novno prebere ter tako zamaši praznino.

Otroka učiti brati najprej osnov-na šola; v začetku ga navajajo na gladko, glasno branje, nato pa vse bolj na lepo branje in na tihno branje z razumevanjem. V osnovni šoli se otrok uri brati ob krajiših leposlovnih in poljudno-poučnih sestavih, manj pa osta-ne časa za navajanje na branje knjig, časnikov in časopisov. Prav v tem je precejšnja pomanj-kljivost. Nizja srednja šola vse bolj navaja učence na lepo in razumno branje krajiših del še zmeraj premalo pa na branje leposlovnih in poljudnopoučnih mladinskih del. Učni načrti so namreč obsežni — časa je pa malo. Saj učenci bero doma za »domače čtivo«, vendar je vrašanje, kako boro pri pravih branju si moramo namreč s po-moščjo fantazije živo predstaviti pokrajino, čas dogodkov, osebe, moramo podživeti čustva oseb in njihove misli, moramo oceniti dejanja in moramo začititi lepo-to pisateljevega izražanja.

Ce otroka načrtno ne navajamo na dobro branje se hitro razvadi in hlata le za »dodoki«. Tako branje pa ga seveda niti ne iz-obrajuje niti ne vzgaja. Po tej poti otrok ne bo začetil potrebe po lepi in poučni knjigi in bo vse naše prizadevanje — mlava prazne slame.

Kaj naj storimo? Šola vsega ne zmore, starši pogosto ne utegnejo otroka učiti smiselno in razumno brati, včasih pa temu poslu tudi niso kos. Bistvo nam je, da poka-zali tako v tujini kot ponekod pri nas: ustanoviti po knjižnice za mladino. Le-te so svetle, zrač-ne in zdrave. Ko vstopi otrok va-njo, odloži obleko in si umije roke, da ne maže knjig. Ob od-hodu iz knjižnice si spet umije roke. Tako ga navajamo na kul-turen odnos do knjig in na hi-gieno.

Knjige so razvrščene v mladins-kih knjižnicah po strokah (trav-ljice, detektivke itd.). Mladi

bralci svobodno izbirajo knjige. Izberejo si jo tako, da na hitro prebera kratko vsebino, ki je napisana na ovitku ali na poseb-nem listku. Knjižničarji jim sve-tujejo izbiro v dvomljivih pri-menh (če vsebina ne bi ustrezala bralčevi starosti).

Ko bralce knjigo prebere, se lahko razgovori s knjižničarjem o vsebini. Le-ta mu namreč po-maga z vprašanji pri vsebinski, estetski in jezikovni analizi dela. Izkuseni knjižničarji so pove-zani z učitelstvom in ga obveš-čajo o novih knjigah, vsebini, vrednosti, o tem, kateri učenci hodijo ob tujih knjigah, ki jih. Seve se lahko oglašajo v knjiž-nicah tudi starši, da se seznanja-jo z metodnimi napotki o branju.

V knjižnicah pa pionirji samo nebero, ampak recitirajo, šahi-raj, igrajo, se učijo tujih jezikov itd. Knjižnica je torej kulturno žarišče mladih ljudi. Tako je poskrbljeno za zdravo razvedrilo in za izobraževanje ter vzgajanje mladine.

Novo mesto je že poskrbelo za telesni razvoj mladih (igrišča). Ali se vam ne zdi, da bi bilo treba poskrbeti čimprej tudi za pionirsko knjižnico? Menda nihče ne dvomi, da je skrajni čas, da jo mladina dobi.

PROMETNIK

Franc Kisovec — prometnik na novomeški železniški postaji:

»Zve dve leti službujem na novo-meski postaji, zato dokaj dobro poznam razmere na novomeškem železniškem vozišču. Prometa je vedno dovolj, o novomeških po-tnikih pa imam najboljše mnenje. Z njihovo disciplino sem zadovol-jen. Včasih se med njimi dobi kdo, ki je nadzorništvo, toda to so le redke izjeme. Največji po-tniški promet je pri nas ob sobo-tah, nedeljah in ponedelkih. Pa tudi ob semanih dnevih ne manj-ka potnikov. Včasih se zgodi, da ne moremo vsem izdati voznih kart, tolikšen naval je, zato pa dovolimo, da tudi sprovedniki smejo izdajati karte brez dopla-čila.

strahu, da bi me odkrili, pač pa iz bojazni, da ne bo akcija uspešna. Mora uspeti, saj sva tudi kulise polila z bencinom.

Nič ni bilo in začelo mi je postajati tesno okrog srca. Toda nasmejal sem se, ker sem opa-zil, kako je bušil dim in plamen in kmalu nato je tulila sirena. Domači so hiteli ven, jaz pa sem ostal kar doma. Karabi-njerji in detektivki so šli s psi po smežnih sledovih po vrtu, merili stopinje in končno osu-mili Hočevarjevega Milosa, ker je stanoval tik garaže. Cilj sa-botaže je bil, da bi zgorela ka-rabinjerska avtomobila. Ker pa je bil strop obokan, ni ogenj dosti škodil, zlasti še, ker so avtomobila pravčasno potegnili iz garaže. Zgorelo je le ostrešje. Gasilci si baje niso upali blizu, ker so med ljudmi nastale go-rovce, da so v garaži nastav-ljene bombe. Po tej akciji sem nadaljeval z delom kot dotlej; po kapitulaciji Italije sem od-šel v partizane.

Spomnil sem se tistih dni in videl sem, kako so kljub poli-cijski uri Novomeščani držali kapitelj ter komentirali po-liz. Pravega ni nihče uganil. Ka-sneje so to akcijo pripisovali bratom Suhi; še Ladotovi naj-boljši niso vedeli, da jo je on izvršil. To so izvedeli šele po osvoboditvi.

Bogo Komelj

PRVA SABOTAŽNA AKCIJA V NOVEM MESTU

ček je prinesel na rpa dom stare cunje, liter bencina in svet-ko. Jaz sem se preoblekel, po-iskal že zavržene čevlje in šla sva pol ure pred policijsko uro po sedanjem Prešernovem trgu mimo cerkve in prošnje na šan-ce. Ogledala sva si nekdanji prostov hlev, ki je služil za ka-rabinjersko garažo. To je nizka hiša z debelimi zidovi, priso-njena ob staro novomeško ob-zidje, pokrita z bobrovcem. Ni-sva pa takrat vedela, da ima stavba dva prostora in obokan strop. Na šanah ni bilo steza, sneg pa je bil še neuležan in segal je nama do pasa. Takoj sva sklenila, da morava priti do garaže z vrtni strani. Dobro nama je prišlo, da sva poznala od zadnjih podrobnosti prostov vrt, saj sva z Ljubčkom kot otroka rabutala na vrtu češnje, hruške, ribezen in jabolka.

Staro mestno obzidje sva hi-tro preplezala in skočila na vrt. Šla sva tik ob zidu ter prišla do zidu, ki je ločil hlev od vrta. Ta zid je bil visok dva metra in ni imel pripravljenih stopinj ko oni na šanah, ki je služil kot najlažji dohod na prostov vrt. Bila sva že vse mokra od snega in sva težko preplezala dva metra visok zid. Znašla sva se pred nepoznanim prostorom. Z zidu sva skočila in kar nepri-čakovano sva se znašla do vrstu globoko v gnojnični jami. To past nama je vsak vžil sneg. Težko sva se vsa premrzla sko-bacala iz nje. Ogledala sva si položaj. Streha je pokrivala tu-di del prostora pred hlevom in je segala vsaj tri metre na dvorišče. Podstrešje je bilo na to stran odprto in lahko bi splezala na podstrešje, ki je bi-lo s te strani odprto. Toda že v gnojnični jami, kjer sva osta-la vsaj deset minut, ker sva prisluškovala, da bi ugotovila, če je garaža zastražena, sva na-redila strateški načrt. Pod streho od zidu hleva so bile na-ložene kulise bvisvega prosvet-nega društva (takrat ni bilo spo-štovanja pred kulisami); skleni-la sva, di jih bova zažgala in se bo ogenj razširil na vso stav-bo. V prazno kartonasto škato sva nabasala v bencin namoče-ne cunje, vanjo vtaknila svečo,

da je določen del sveče gledal ven in svečo prižgala.

Preračunala sva, da bo sveča gorela pol ure. V tem času pa morava biti oba že na varnem. Za vsak primer pa sva iz zaprte škatle potegnila ob luknji tik sveče še del namočene cunje. To naknadno delo nama je vzelo še nekaj minut. Nato sva se spomnila, da bi bilo dobro še plamen zakriti, da se ne bi vi-del. Ko sva tudi to storila, sva končno po isti poti odšla na šance. Vračala sva se mimo Udovčeve delavnice, Metropole in po Ljubljanski cesti. Tu je na naju oprezoval karabinjer, ker sva bila mokra, umazana in morda sva tudi dišala po gnoj-nici. Ljubček se je vrnil domov po trgu, jaz pa mimo Germovih skladišč.

Doma sem pogledal na uro in videl, da je vse to trajalo pol ure in da je sedaj že policijska ura. Takoj sem se sezul, zažgal čevlje in kapo, mokro perilo, hlače in jopci pa sem namočil v škaf, da je bilo videti, kot da se mama pripravljala na »žeht« in »se popolnoma preoblekel. Isto je naredil Ljubček. Materi se je vse čudno zdelo, skriva-nostno je gledala, nekaj stutila, vprašala pa ni nič. Šel sem v sobo in ob oknu gledal proti kapitulji. Bil sem razburjen in sem kar trepetal, toda ne iz

„Sprememba mogoče opisati...“ Bolnica o bolnišnici

Novomeščani o svojem mestu

Brivski mojster FERDO BUK, st. 50 let v Novem mestu. Ima zelo dober spomin in kot naprednjak je vseskozi spremljal razvoj mesta in življenje v njem, velike zasluge pa je imel in jih ima še danes posebno pri opleševanju mesta. Tako je nam je našel nekaj svojih spominov:

»Ko sem prišel leta 1908 v Novo mesto, je bilo to majhno kmečko mesto s 1.200 prebivalci. Skoraj vsaka novomeška družina je imela njive, skoraj pri vsaki hiši so imeli tudi koline. O pločnikih v mestu ni bilo sledu, pač pa so imeli v vsaki veži strgalke za blato... Imeli pa smo na Krki leseno kopalnico, ki so jo zgradili še Francozi. Kopalnice pa je bilo strogo ločeno za otroke, za ženske in za moške.

V mestu je bil prav dober gledališki oder, prav tako godbo na pihala in orkester. Vse prireditve so bile v čitalnici (današnjem domu Partizana); pokojni Hladnik je usposobil tudi dobre pevke zbor. Vsako soboto popoldne je bil na Glavnem trgu koncert mestne godbe na pihala, po koncertu pa mimohod po mestu. Kadar so imeli gasilski častniki svojo veselico, »bale«, niso smeli nanjo navaditi gasilci. Gasilski častniki so bili sami bogataši.

Ponočnjaki in postiljoni

Reči pa moram, da je bilo takrat nočnega življenja po gostilnah in v kavarni veliko več kot sedaj. V gostilnah in kavarni se je razvijalo v glavnem vse družbeno življenje. Zaradi tega je prišlo do napetega stanja med ponočnjaki, ki so v jutranjih urah sladko spali, in postiljoni, ki so odhajali zgodaj zjutraj.

Postiljni vozovi so odhajali iz mesta že ob treh zjutraj proti Metliki in nekaj minut kasneje proti Kostanjevici Postiljoni so

OTROK GOVORI RESNICO

Čuvaj mestnih nasadov in parkov Ivan Tinta nima lahkega posla. Besedni spopadi med njim in materami z otroci, ki jim ni mar lepo lice mesta in dovolijo otrokom, da počenjajo kar hočejo, so pogosta stvar.

»Oprostite tovarišica, otrok ne sme tepati trave na zelenih pasovih in trgati cvetlice. Na to sem vas že večkrat opozoril, pa nič ne zaleže. Moram vas zapisati, prosim dajte mi legitimacijo.«

»Kaj, vi sovražnik in preganjalec otrok! Mene boste zapisali? Jaz naj vam dam legitimacijo? Nikoli, da veste, pojditel!«

V parku, kjer so se igrali otroci, je našel čuvaj obeljen mlad javor. »Kdo je to napravil,« je strogo vprašal.

»Radko,« so politno povedali malčki.

Tovariš Ferdo Buk st. je navzile častiljivi starosti neumoren v prizadevanjih za lepšo podobo Novega mesta

Sprejem olimpijskega prvaka Štuklja

24. julija 1924 v Novem mestu

Letošnjega julija so se vršile v Parizu tekme v vseh vrstah telesnega gibanja v teku skoku, plavanju, kolesarjenju, jahanju nogometu, tenisu, igri sabljanju, streljanju itd. V teku je bil najboljši Finec, po imenu Nurmi, ki je v dveh urah in pol pretekel 42 kilometrov. To je proga od Novega mesta do Brezice. Če bi bil vsi Dolenjci tako urni in nogah kot Finec Nurmi, potem jim ne bi bilo treba ne konj, niti avtomobila, niti železnice. Ki je toliko potrebna in obetana za to Dolenjsko stran v drugih panogah športa in v skoku so bili prvi Angleži, Avstrajci in Amerikanci, čemur se ni čuditi, če pomislimo, da živi danes večina Amerikancev v nebotičnih palačah in potuje po zraku z letali, ter da tam malo ljudi trga pod-

godbo. Vendar pa meščani s to slavnostjo v »Narodnem domu« niso bili zadovoljni, ker je pri velikih mizi sedela okrog Štuklja samo boljša gospoda, zagrjena z vrvmi, dočim so navadni narod in zlasti telovadci, ki so edini prijatelji Štuklja, morali iz ograje pri nepogrnjenih mizah gledati v dvorano, kakor v menazhetjo in iskati stole v podstrešju in pritličju. Telovadci si niso dali dvakrat reči in so potrgali vrvi ter udili v dvorano, nakar se je boljša gospoda ušla v eno odreditve boljših gospode, ki ji

je sicer Štukelj deveta briga, je bilo v mestu precej razburjenja in tudi smeha.

Kolegi Leona Štuklja, ki je sodno pripravi mučenik tuk okrog sodišča, so sprejeli mladega zmagovalca z odprtimi rokami in so mu poklonili venec iskrenih želja, da bi se njemu in njim po 18 letih študij za nelehki pravosodni taber zvišale mesečne plače vsaj na 4000 kron, ker ima dvakrat ali pa vsaj toliko že vsak ročni delavec brez vsake visoke srednje in če treba tudi brez ljudske šole.

DOLENJSKE NOVICE.
8. avgusta 1924

»Od kod pa ste?«
»Iz Kočevja.«
»Koliko časa ste že v bolnišnici?«

»Dvaindvajsetič; nikoli nisem bila manj kakor dva meseca in ne dalj kakor osem. Sedaj pa sem že šest tednov in upam, da me bodo še nekliko časa tukaj crkljali!«

»Kakšna je pa hrana?«

»O, hrano pa lahko samo pohvalim, ker je zelo dobra. Če bi vam povedala, koliko jo dobimo čez dan, bi rekli, kam neki vso damo. Samo za malico dobimo sedem stvari, pa tudi nočni dodatek nam dajo; če ne moremo spati, lahko jemo. Je pa res dobra hrana pri nas, tako da sem se v tem času zredila za dva kilograma. Največ pa je vredno to, da bolnik z apetitom je iz bolniških posod, saj je hrana priležna v čistih skodelicah, ne pa v okrušenih šalicah, kar sem tudi že doživljala v svojem »špitalskem življenju«.

»Kaj pa s postrežbo, ste zadovoljni?«

»Tudi tu nimam kaj pripomniti. Zdravniki in strežne osebe, vsi so zelo na dobrem glasu. Strežnice so zelo prijazne, ustrezljive in razumevajoče, saj nam zelo rade ustrezajo, če jih kaj zaprosimo. Se preden zaspimo, nas pride strežnica vprašati, če še kaj želimo. Če pa bo kaj narobe, me pokličite, saj imate zvonec in bom prihitela, pravi.«

»Kako pa sodite o Novem mestu?«

»Na ta odgovor vam zelo težko odgovorim; kadar pridem iz Kočevja v Novo mesto, grem po navadi naravnost v bolnišnico. Rečem pa lahko, da se je Novo mesto po vojni zelo spremenilo. Moška bolnišnica je danes vse drugačna, kakor je bila pred vojno. Tudi notranja oprema vse bolj

ustreza bolnikom, kakor je nekoč, saj imamo danes vse omare vzdane v zidu sobe, tako da ni treba imeti omar po hodnikih. Ravno tako so v bolniških sobah umivalniki s toplo in mrzlo vodo, da ni treba bolnikom hoditi v kopalnico. Pa še marsikaj je bolj praktično zgrajeno, kakor je bilo nekoč.«

Tako se je razpletal najin pogovor. Ker je bila že pozna ura, sem se morala posloviti. »Na svidenje; hvala lepa za razgovor pa kmalu se pozdravite, da se boste lahko vrnili zopet domov k svoji družini!«

»Tudi vam nasvidenje in hvala za obisk!«

C. M.

Čakamo sodobnih lokalov — in komisije!

»Deset let že živim v Novem mestu«, je povedala prodajalka pri podjetju Zarja, Milka Milčičeva. »Lahko rečem, da ima mesto danes povsem drugačno lice kot ga je imelo takrat, ko sem prvič prišla sem. Veliko je bilo zgrajenega in popravljenega v zadnjem času, toda nas, trgovinske uslužbenke, najbolj mikajo novi, sodobnejši lokali! Že več let čakamo na neko komisijo, ki bi morala odobriti preureditev prostorov, pa jo dosedaj še ni bilo k nam.

Brez nje pa ne smemo nič spre-

meniti.«

»Kaj pa kupci, imate kakšne težave z njimi?«

»Prodajalci skušamo vedno kazati prijazno lice in se trudimo, da bi strankam ustregli. Ni pa vedno lahko. Zlasti v nedeljskih in petičkih, ko kupujejo največ kupci z dežele, zve- mo za vsakogar, koliko ima dav- kov in kako je tekstil drag. Lahko tudi rečem, da so ženske pri nakupovanju šestkrat bolj sitne kot moški.«

Novomeški odbojkarji imajo znova priložnost, da ponesejo ime Novega mesta po Jugoslaviji. Kot prvaki Slovenije se bodo prihodnje nedeljo borili za vstop v zvezno ligo. Želimo jim obilo športne sreče! Od leve proti desni stojijo: Lapajne, Dolenc, Simič, Berger, Breščak; čepijo Medić, Ing. Bergant in Sona.

Prebivalcem Novega mesta in vsem kolektivom čestitajo za 29. oktober:

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

PIONIR

NOVO MESTO

priporoča svojo gradbeno dejavnost in s'ranske obrate:

Kovinarsko mehanično delavnico
— Avtopark — strojni park —
Mizarstvo — Kamnoseštvo —
Cementinarstvo

Uprava za ceste LRS

Tehnična sekcija Novo mesto

Po nizkih cenah izvršuje vsa tapetniška dela

Tapetništvo in dekoraterstvo

Novo mesto

Trgovsko podjetje

PETROL - Ljubljana

poslovalnica

NOVO MESTO

ima stalno na zalogi goriva vseh vrst in nafnine derivate. Cenjenim strankam se toplotno priporoča!

Okrajna uprava za ceste

NOVO MESTO

RUDNIKI NEKOVINSKIH RUDNIN

KREMEN

NOVO MESTO

ima stalno na zalogi prvovrsten kremenčev pesek

KMETIJSKA ŠOLA

Grm

NOVO MESTO

VODOVOD

NOVO MESTO

DOLENJSKA GASILSKA ZVEZA OKRAJA NOVO MESTO

Novoustanovljeno trgovsko podjetje ima na zalogi vse vrste alkoholnih in brezalkoholnih pijač

Vino NOVO MESTO

Gozdno gospodarstvo

NOVO MESTO

s svojimi obrati

in

kmetijskimi posestvi

Trgovsko podjetje

ZARJA

NOVO MESTO

toplo priporoča nakup v svojih poslovalnicah. Odlično blago — nizke cene!

VODOVODNO INSTALACIJSKO PODJETJE

Novo mesto

priporoča svoje usluge

Prvovrstno opeko po nizkih cenah nudi

OPEKARNA PREČNA

pri Novem mestu

Prvovrstno moško in žensko obutev za vse letne čase proizvajajo

INDUSTRIJA OBUTVE

NOVO MESTO

BRŠLJINSKI AVTOBUS

»Pretnarjeva, kaj si pa tako razburjena?«

»Kaj ne bom Preklet, tako sm jezna. Ta naš bršljinski avto je tak kot aprilsko vreme. Nikdar točno ne veš, kdaj bo peljal.«

»Kaj pa je spet?«

»Občina bi res že lahko ure-

la s podjetjem »Gorjanci«.

da bi redno vozil k vlakom kot včasih. Začelo se bo de- ževje, pa bomo capljali peš. Tega mi je pa že za dosti!«

»Zakaj pa ne vozi redno?«

»Pravijo, da voznja ni rentabilna. V stari Jugoslaviji je pa b'la, ko si plačal samo dva dinarja.«

Iz Kostanjevice na Krki DOLENJSKI OBVEŠČEVALEC

Kostanjevica je za Teden muzej dobila šest lepo, čeprav skromno urejenih prostorov, kamor bo naselila kostanjevski muzejski zbirki, ki bo podružnica osrednjega Dolenjskega muzeja. Vse kaže, da bo zbirka bogata, saj je med našimi ljudmi dovolj takih predmetov, ki zaslužijo, da se jih razstavi. Zbiranje se bo začelo

V soboto, 12. oktobra so igralci PD Lojze Košak v Kostanjevici ponovili Klostreškega zolnirja v režiji L. Smrekarja. — Uporizoritev je zelo uspešna; kostanjevski gledališka družina se je domela tudi za gostovanje v Krmelju, Mokronogu in Kočevju. Zolnir je bil obnoven brez sprememb, toda s sedmimi novimi zasedbami (Vela Jelinkova, Vlada Pisaničeva, Marjan Radkovič, Vera Močnikova, Tine Kuhar, Jože Jenise in avtor v vlogi samost. knjižničarja). Smrekarjev Klostreški zolnir je letos tudi na sporedu nekaterih drugih amaterskih odrov, v Ljubljani pa ga bo uporizorilo poklicno gledališče.

takoj ko bo muzej za novo turistično sezono že odprt. Veliko pomoč nam bo nudil v strokovnem pogledu Dolenjski muzej, med tem ko bo vse ostalo na prostovoljni amaterski bazi. Muzej ne bo obremenjeval državnega proračuna, marveč bo deloval tako kot prosvetno društvo.

Kostanjevski muzejska zbirka bo šla do junija v poseben prostor, kjer jo bomo zbirali, čistili in pripravljali, tako da bo v juniju že mogoče odpreti stalno razstavo. V posebnem prostoru bo nameščen tudi Gorjupov atelje. Muzejska zbirka bo tako nameščena, da bo imela zraven veliko dvorano, ki bo prostora za razne umetniške in podobne predstave, brez katerih Kostanjevici posej ne bo treba biti. Že zdaj je veliko zanimanje za razstavo sodobnih hrvaških slikarjev in kiparjev, ki jo bomo odprli na pomlad, potem pa bomo šli sistematično dalje.

OBNOVA GRADU SE JE PREMAKNILA

Obnova kostanjevškega samostana, kjer imamo več primerkov lepe gotike, romanike in baroka, predvsem pa edinstveno arkadno dvorišče, se je premaknila z mrtve točke. Zdaj je gradbeno podjetje Plonir začelo z obnovitvijo kriznega hodnika, ki bo šel do jesen do kraja zaščitene, pokrite in obnovljene. Dela vodi Zavod za varstvo spomenikov v Beogradu in Zavod za varstvo spomenikov v Ljubljani, ki je do sedaj sam opravljal vsa najvažnejša dela. Zelo umestno bi bilo, da bi v bodoče zavodoma pomagali s prostovoljnimi deli tudi domačini in prav tako, kot nekdo z zadrznim domom — današnjim Domom kulture — pomagali, da dobi Kostanjevica novega velikan, ki nam je iz kulturne in turistične razlogov tako potreben. Zato naj bi se zavoda povežeta s množični organizacijami in društvi, ki bodo rada pomagala.

KOT MACKI SO GROZDI NA TRTI...

Kostanjevskemu vinogradniku Colariču je v Zavodu uspešno vzgojiti tip srbskega namiznega grozdja. Zasadil je sicer

PROFESORJE VSEH GOSPODARSKIH ŠOL VABIMO K NAROČITVI ZANIMIVIH REVILJE

»Sodobna pisarna«. Prospekt je na razpolago pri upravi, Ljubljana, Gosposka 12.

VSI, KI SE ZANIMATE ZA SODOBNO ORGANIZACIJO IN TEHNIKO PISARNIŠKEGA POSLOVANJA, pišite po brezplačni prospekt za novo ilustrirano reviljo »Sodobna pisarna« na naslov uprave: Ljubljana, Gosposka 12.

DIJAKE EKONOMSKIH, TRGOVSKIH, ADMINISTRATIVNIH, GOSTINSKIH IN DRUGIH GOSPODARSKIH ŠOL OPOZARJAMO NA REVILJO »SODOBNA PISARNA«, KI VAM BO V ŠOLI IN POZNEJE V PRAKSI V VELIKO KORIST IN POMOČ PRI DELU.

Za dijake je naročnina znatno znižana. Naročite se na to za vas pomembno reviljo. Če nimate prospekta, pišite ponj: Uprava »Sodobna pisarna«, Ljubljana, Gosposka 12.

Podleg udeležbe naših najboljših tekmecev pri tekmovalnem tekmovanju iz Kočevja, Celja in Ljubljane. Med domačinskimi bo gostovale naša mladinska reprezentanca Gorisnovo. Pri nobenih pa bodo med našimi tekmovalci zanimive borbe za prvo mesto med Tratarjem, Kocetom in Germovskom. Meščani, ogledite si v filmceju številu to zanimivo tekmovalstvo naših atletov.

ODBOJKARICE NA 3. MESTU

Tudi »novomeške« odbojkarice se štirinajstredni odmor po zadnjih prvenstvenih tekmah bolj krepko koristijo. To se je videlo na sobotnem četverboju najboljših ženskih odbojbarskih ekip Slovenije, kjer so Novomeščanke igralce precej slabše kot na ligarskih tekmah. Prav zato ni nič čudnega, da so mesto prvega mesta osvojile komaj tretje mesto, za ZOK Ljubljano in Mariborom.

STUDENTSKI KLUB : PARTIZAN (N. m.) 3:2

Prijateljsko odbojbarsko srečanje med ekipama novomeškega Partizana in študentskega kluba okraja Novo mesto se je po zanimivi borbi končalo z zmago študentov s 3:2. Obema ekipama se

V nedeljo, 13. oktobra, so pokopali v Kostanjevici 101 leto staro občanko Ano Jelenič iz Zavod. Bila je mati 16 otrok; vse do smrti je bila vedno zelo živahna. Bila je prav gotovo ena najstarejših Dolenjk.

Zadnjo nedeljo in ponedeljek je bila odprta tudi gospodarska in obrtniška razstava delavnosti v občini Kostanjevica—Podbočje.

V nedeljo smo brali v dnevnih časnikih, da je v soboto 19. oktobra, Svet za šolstvo LR Slovenije prikratk poddeli Zagorjeve nagrade prosvetnim delavcem LRS za lanskoletno šolsko leto. Veseli smo, da je med nagradenci tudi ravnatelj nižje gimnazije tov. Lado Smrekar iz Kostanjevice, ki je dobil eno izmed drugih nagrad. Prizadevnemu kulturnoprosvetnemu delavcu znanici in prijatelji lepo čestitajo k visokemu priznanju!

MIROSLAV KUGLER: KLOSTRSKI ZOLNIR

Za naprednejše življenje Suhe krajine

V Žužemberku so ustanovili občinski center za socialno službo

Na zadnji seji je Svet za socialno varstvo družine in delo pri ObLO Žužemberk pod vodstvom tov. Marije Lavričeve razpravljali največ o problemu mladoletnikov, o pomoči starim in onemoglim ter o ustanovitvi centra za socialno službo v Žužemberku.

O prestopkih mladoletnikov, večina šolobveznih otrok, je v glavnem poročala referentka sveta tov. M. Galova. Povedala je, da je predvsem na dvorskem in hinksem področju več otrok, ki ne ločijo tuje in svoje lastnine, ki se po večini odločajo po kozočkih in izstajajo iz šole ter zavajajo še druge. Ko je tov. referentka obiskala družine teh otrok, je videla, da je takim prestopkom, pogosto kriv alkohol, brezbržnost staršev za vzgojo, hude telesne kazni in nečloveško ravnanje ter nezaznavanje otrok. Za nekatere od teh bi bilo potrebno, da bi vsaj za nekaj časa prišli v drugo okolje, na primer v vzgojni zavod, a kaj, ko starši navadno niso pripravljeni ali pa ne morejo prispevati za vzdrževalno, obdoba pa tega ne zmoro. Zato za nekatere od teh mladih ljudi iščejo dobrih, poštenih rejnikov.

Na vsem področju občine je predvsem zaradi uživanja šmarnice, pogostih zakonskih zvez med sorodniki in slabih socialnih razmer precejšnje

število zastalnih otrok in odraslih. Na območju Hinj se vedno prebiva v zatohlem hlepu na gnoju ob živini starejši kmet in ga do sedaj ni bilo moč spraviti v dostojno prebivališče. Da bi bil Svet že bolje seznanjen in opozorjen na vse pereče probleme v občini in da bi se proučili socialni položaj v Suhi krajini, je bil sprejet sklep, da bo tudi v Žužemberku ustanovljen center za socialno službo.

Roditeljski sestanki — šola za starše

V okviru Tedna otroka je bil v Žužemberku roditeljski sestanek. Ravnatelj nižje gimnazije tov. Vute je seznanil starše s splošno problematiko šolstva v občini in jim je na poljuden način prikazal nekatere značilnosti šolske reforme. Tov. Lavričeva je govorila o vzgoji in skrbi za otroke ter opozorila starše, da naj ob volitvah v nove občinske odbore še prav posebno dobro premislijo in izberejo res tiste ljudi, ki bodo imeli razumevanje ter bodo pripravljeni z besedo in dejanji pomagati občinskemu ljudskemu odboru pri povečani skrbi za otroke. Starši so bili ponovno seznanjeni z namenom celjenja proti paralizni, opozorjeni pa so bili tudi kako naj svojim otrokom pomagajo na poti do potrebne osnovne izobrazbe. Da je šola potrebna, so starši večinoma že spoznali, toda marsikje oblikom ne nudijo osnovnih pogojev za napredek v šoli. Predvsem je tu ponovno treba omeniti prehuho obremenjevanje

šolskih otrok z delom. Tov. Vute je tudi predlagal, naj bi roditeljski sestanki prerasli v nekatere šole za starše. Starši so izrazili zadovoljstvo nad dobro malico, ki jo vsi otroci dobivajo v šoli. Seznanjeni so bili tudi z revijo Mladi svet ter s knjigami in časopisi, ki jih za otroke pripravljajo založba Mladinska knjiga. Ob koncu pa so si starši — bile so povečini matere, ogledali nekaj poučnih filmov, predvsem o nevarnosti rakastih obolenj pri ženah.

SPOMINU TALCEV

V ponedeljek, 21. oktobra, je minilo 14 let, odkar so pod nemškimi kroglami padli talci v Ostrogu in v Šentjerneju. Ne pozabimo jih! Slava njihovemu spominu!

SPET NESREČA Z MOPEDOM

Prejšnji tork zjutraj se je v Šentjerneju na cesti pred delavnico ključavničarja Zdravica pripetila hujša avtomobilska nesreča. Ključavničarski vajenec Vinko Mikar je hotel preizkusiti v popravilo dostavljeno motorno kolo in je zavozil z njim z dvorišča na cesto. Ker ni pogledal, če je cesta prosta, se je zapeljal naravnost pred osebni avtomobil, ki se ni mogel tako hitro ustaviti. Obe vozili sta se zalezli s tako silo, da je moped vrlo kakih 24 m dalje po cesti, vajenec pa je obeležal 6 m od avtomobila. Zaradi pretresa možganov so fant prepeljali v novomeško bolnišnico.

ZOBNA AMBULANTA ŽE POSLUJE

Zobna ambulanta, ki ima svoje prostore v novem poslopiju prejšnje Gorzde uprave in jo

MEŠO SPET DRAŽJE!

V ponedeljek 21. oktobra je bilo na novomeškem živilskem trgu dobiti: jajca po 23 din, glavice solate za 10 din, skodelico smetane 45—60 din, firkl orehov 120 din, jabolka po 50 din, hruške po 60 din, grozdje po 80—90 din, kostanj po 40 din firkl ter peteršilj, peso in drugo zelenjavo v šopkih.

Zalostna vest pa je krožila po trgu od ust do ust, namreč da so meso spet podražili. Sedaj prodajajo govedino po 240 in 260 din, telečino po 320 din in svinjino po 380 din. Prav tako so se znatno dvignile cene vsem mesnim izdelkom.

Na sejmščici so prirejalj 1111 prašičev, prodali so po 979 glav.

Majšje so prodajali od 3000 do 5000 din, večje od 5.500 do 12.500 dinarjev.

Društvene ocenjevalne vožnje

Dne 6. oktobra je Avto-moto društvo Sentvid pri Stični priredilo društvene ocenjevalne vožnje v Sentvidu pri Stični. Sv. Roka. Dobu, Radohovi vasi do Sela. Proga je bila dolga 8 km. Vožnje se je udeležilo 22 vozačev z motornimi kolesi in mopedi. Ocenjevalne vožnje so bile namenjene predvsem vzgoji mopedistov, katerih je v šentvidski okolici že precej.

Prvo mesto je dosegel Ivan Zupančič z motornim kolesom 250 cc (BMW), od mopedistov pa je dosegel prvo mesto Vinko Mak z mopedom JaWa. Oba sta za pravilno vožnjo dobila diplomo.

Po končani ocenjevalni vožnji je vodstvo ocenjevalne komisije prikazalo dosegene rezultate in pohvalilo vozače, pa tudi grajala, kar so storiili napačno. Starejši vozniki niso upoštevali v polni meri varnostnih predpisov, ker na krivičnih niso nakazovali smeri vožnje. Na željo voznikov bo društvo priredilo letos še eno ocenjevalno vožnjo na Sela-Sumberk.

Nogometna enajstorica novomeškega Elana je med najboljšimi v NPL. Od leve proti desni stojijo: Hrovat, Majerle, Vesel, Bezek, Turk in Stojanovski; čepijo: Čujnik, Mirtič, Vranešič, Mrziak in Lukič. (Foto Mikec)

Tedenski koledar

Sreda, 23. oktobra — Severin. Četrtek, 24. oktobra — Rafael. Petek, 25. oktobra — Darja. Sobota, 26. oktobra — Demetrij. Nedelja, 27. oktobra — Antonija. Ponedeljek, 28. oktobra — Simon. Torek, 29. oktobra — Ida. LUNA: 23. oktobra ob 5.43 min.

KINO

»KRKA« — NOVO MESTO: od 22. do 24. 10. ruski barvni film »NOVOLETNI PLES«. Od 25. do 26. 10. ameriški barvni film »KLICI M. ZA UMOR«. »JADRAN« — KOČEVJE: od 22. do 24. 10. francoski film »OCE, MAMA, SLEŽINKA IN JAZ«. »CRNOMELJ«: 22. in 23. 10. francoski film »LEPI STRICEK«. 25. in 27. 10. francoski barvni film »SENTJERNEJSKA NOC«. »METLIKA«: 23. 10. finski film »MAJA, ODKRIVA MUZIČKO«. 25. in 27. 10. ameriški barvni film »POSLEDNJI APAC«. »KOSTANJEVICA«: 27. 10. ameriški film »TARZAN IN NJEGOVA ŽENA«. »STRAŽA«: 25. in 27. 10. ameriški barvni film »CRNI LABOD«. »ŽUŽEMBERK«: 27. 10. angleški film »OSEBNA ZADEVA«. »POTUJOČI KINO NOVO MESTO«: predvaja ameriški film »JUBEZEN NA BOJISCU«. Četrtek, 24. 10. ob 19. uri v BRUSNICA: v petek 25. 10. ob 19. uri v OTROČU, v soboto 26. 10. ob 19. uri v VRŠNJI SELIH, v nedeljo 27. 10. ob 11. uri na TREBELNEM ob 15. uri v SKOČIANU in ob 18. uri v SMARJETI.

MAH OGLASI

Prodajam otroško postelico z vložkom. Naslov v upravi lista (511-57). Kupim enostanovanjsko hišo s vrtom, vseljivo po smrti lastnika. Naslov v upravi lista (511-57). Samostojno gospodinjstvo, pomnočno isčem za takoj k dvema osebam. Plača 4.000 din. Ponudbe: ing. Gus, Poljane nad Skofjo Loko. Kupilim kavarje za strženje ovac: Slak Ana, Koroska vasi p. Stopiče. Pocenim prodam dva sode za 1300 in 1600 litrov: Trška gora 34. Prodajam dve parceli dobro zaraščene bukove gozda (srednje debel les), vmes je tudi nekaj doraslih smrek, v skupni izmeri 2 ha, 26 arov 86 kv. m. Gozd leži v Grčurju, 3 km od avtomobilske ceste v Mirni peči. Cena 80.000 din. Interesentke, obse pošljite pri A. Rupena, Mirna peč.

Načrti novega ObLO Žužemberk

Med najvažnejšimi nalogami bodočega občinskega odbora bo uredništev načrta o obratu povečan izvoz cimenta. Zadnja leta je bil naš izvoz cimenta okrog 300 tisoč ton, lani smo ga izvozili 450 tisoč ton, letos pa ga bomo izvozili, sodeč po dosedanjih naročilih iz inozemstva, nad 600 tisoč ton. Največ ga izvažamo v dežele Daljnove Vzhoda, v ZDA in Sovjetsko zvezo.

Z metliškega sejma

15. oktobra so na sejmu v Metliki prignali 308 volov, 181 krav, 60 starih in 122 mladih prašičev. Največ volov, ki se jim je glava cenila od 150 do 180 din, za kg, so kupili trgovci z živila za izvoz. Cena kravam je bila od 80 do 120 din za kilogram žive teže.

Dobro je bil založen tudi blagovni trg, in sicer so na 7 stojnicah prodajali manufakturno blago, na dveh pletenine in na štirih stojnicah fevilarske izdelke. Prodajalci so bili večinoma Hrvati iz Karlova in Zagreba. Trg je bil dobro založen tudi s klobuki, z domačim platnom in copati. Tudi metliška šiviljska zadruga je prodajala svoje izdelke. Lončeno robo so pripeljali lončarji iz Gradca, črne lonce

»Pletenina« v Žužemberku, da bi se tako vsaj delno mogla v bližini doma zaposliti odvisna delovna sila. Druga naloga bo nadaljeovati vodovod v Suhi krajini, elektrificirati Ajdovce, Zafarje pri Žužemberku in Kriz, dograditi cesto s Sela-Sumberka v Radohovo vasi. Zgraditi šolo na Selih pri Hinjah, obnoviti nekdanjo kovačnico na Dvoru, in lokalni vodovod v Žužemberku; razen nove upravne zgradbe ObLO pa še

Lepo suho vreme, ki traja že dva tedna, je pripomoglo, da so kmetske spravili vse prideleke po večini že opravili jesensko setev. Skoda, da je bilo v začetku oktobra deževje, ki je prizzročilo gnitje grozdja in so bili tako vinogradniki primorani, da so pričeli predčasno trgati. Kljub temu so na splošno zadovoljni z letošnjim prideikom, zlasti tam, kjer ni spomladl trije prizadela pozeba.

Razstava »Kulturni delež Dolenjske«

Za časa zborevanja slovenskih slavistov v Novem mestu in počastitev novomeškega občinskega praznika bo priredila Studijska knjižnica Mirana Jarca knjižno razstavo KULTURNI DELEŽ DOLENJSKE. Za to priložnost bo izdala tudi priročnik iz rokopišne razstavne kataloga. V njem bodo označeni z rojstnimi in drugimi podatki kulturnoprosvetni delavci Dolenjske, ki so svoja dela diskalili ali pa jih pustili v rokopisih. Tekst vsebuje več sto. V razstavnem katalogu bodo tudi označena razstavljena dela iz oddelka skultura splošno. — Razstava bo prirejena po decembar in januarju in bo obsegala 10 delov. Odprta bo od 26. oktobra do vključno 3. novembra 1957. Otvoritve bo 26. oktobra ob 18. uri.

Prodajam: težji in lažji voz, sani, gnojnični sod, dva vinska sode (325 in 650 litrov), slamozeznico, železni plug, drog za lomljenje kamna, dva krampa in drugo orodje, omaro za obleke, dve postelji, mize in klopi. Interesent naj se zgledajo v Dolu št. 7. p. Stari trg ob Kolpi

OBVESTILA

Nudimo brezplačno v rejo prašiče nemške poštahnjene pasme (pod zelo ugodnimi pogoji). Kmeti, ki imajo v reji 10 ali več prašičev, bodo ob 12.30 v prostorih Okrajnega gospodinskega centra v Sindikalnem domu enovredni tečaj za pripravo piščal in namazov iz mlečnega prahu. Vabljene vse gospodinjke!

PREKLET

Bašelj Marija s Konca 15 izjavljam, da nisem plačnica dolgov svojega moža Bašelj Franca, stanujočega v Ljubljani.

GIBANJE PREBIVALSTVA

NOVO MESTO. V času od 12. — 19. oktobra je bilo rojenih 21 dečkov in 15 deklic. Poročili so se: Jalovec Mihael, gradbeni tehnik in Mavraj Jožefa, uslužbenka, oba iz Novega mesta. Potokar Ladislav, delavec in Jakše Antonija, delavka, oba iz Ljubljane. Simc Janez, mizar-ski pomočnik in Dular Jožeta, kuhinjska pomočnica, oba iz Novega mesta. Merlin Franc, pekar iz Novega mesta in Herovlj Anica, tkalka iz Dol. Kamene. Glovšek Jožef, upokojenec in Spendal Rozalija, kuhinjska pomočnica iz Novega mesta. Beke Leon, mizar-ski pomočnik in Znidaršič Valterija, prešivalka, oba iz Novega mesta.

PREČNA

Umrla sta: Muhlić Janez, užitkar, 81 let iz Malega Podlujbna. Umek Ursula, užitkarica, 78 let, iz Konca.

»Za novomeške porodničarke«

Pretekli teden so v novomeški porodnišnici rodile: Smolč Olga iz Korit, dečka. Smola Anica iz Novega mesta — dečka. Jakovč Milka iz Gradca — dečka. Kulovec Zvonka iz Dol. Straže — dečko. Papež Marica iz Loke — dečko. Gasperič Francka iz Dol. Globodolca — dečka. Herak Branka iz Brasteljeve — dečko. Hraštar Majda iz Smihelja — dečka. Skube Justa iz Novega mesta — dečko. Knafelc Fani iz Birčane vasi — dečko. Kaldič Ksenofa iz Novega mesta — dečko. Zdravljak Težka iz Potoka — dečka. Plantan Marija iz Ru-

OPOMORILO

OPOZARJAMO VSE ZAVAROVANCE v izogib vseh negotovanj po zdravstvenih ambulantah in pri samem socialnem zavarovanju, da pred pregledom pri pristojnem zdravniku potrdijo zdravstveno izkaznico pri svojem podjetju. Če zavarovane ne bi imeli pravilno izpolnjene zdravstvene izkaznice, ga bo ambulanta zavrnila. Prav tako opozarjamo zavarovance, ki jih je lečeči zdravnik poslal z napotnico k specialistu, naj se pri istem čim prej zgledajo. Zdravstvene postaje nas opozarjajo, da se bolniki — zavarovanci ne javljajo na naročene ponovne preglede. Zato naročamo, da se zavarovanci ravna po zdravniških navodilih o ponovnih pregledih. Če bolniki ne izpolnijo izkaznice, ga bo ambulanta zavrnila. Okrajni zavod za socialno zavarovanje v Novem mestu.

Načrti novega ObLO Žužemberk

Med najvažnejšimi nalogami bodočega občinskega odbora bo uredništev načrta o obratu povečan izvoz cimenta. Zadnja leta je bil naš izvoz cimenta okrog 300 tisoč ton, lani smo ga izvozili 450 tisoč ton, letos pa ga bomo izvozili, sodeč po dosedanjih naročilih iz inozemstva, nad 600 tisoč ton. Največ ga izvažamo v dežele Daljnove Vzhoda, v ZDA in Sovjetsko zvezo.

»Pletenina« v Žužemberku, da bi se tako vsaj delno mogla v bližini doma zaposliti odvisna delovna sila. Druga naloga bo nadaljeovati vodovod v Suhi krajini, elektrificirati Ajdovce, Zafarje pri Žužemberku in Kriz, dograditi cesto s Sela-Sumberka v Radohovo vasi. Zgraditi šolo na Selih pri Hinjah, obnoviti nekdanjo kovačnico na Dvoru, in lokalni vodovod v Žužemberku; razen nove upravne zgradbe ObLO pa še

Lepo suho vreme, ki traja že dva tedna, je pripomoglo, da so kmetske spravili vse prideleke po večini že opravili jesensko setev. Skoda, da je bilo v začetku oktobra deževje, ki je prizzročilo gnitje grozdja in so bili tako vinogradniki primorani, da so pričeli predčasno trgati. Kljub temu so na splošno zadovoljni z letošnjim prideikom, zlasti tam, kjer ni spomladl trije prizadela pozeba.

Razstava »Kulturni delež Dolenjske«

Za časa zborevanja slovenskih slavistov v Novem mestu in počastitev novomeškega občinskega praznika bo priredila Studijska knjižnica Mirana Jarca knjižno razstavo KULTURNI DELEŽ DOLENJSKE. Za to priložnost bo izdala tudi priročnik iz rokopišne razstavne kataloga. V njem bodo označeni z rojstnimi in drugimi podatki kulturnoprosvetni delavci Dolenjske, ki so svoja dela diskalili ali pa jih pustili v rokopisih. Tekst vsebuje več sto. V razstavnem katalogu bodo tudi označena razstavljena dela iz oddelka skultura splošno. — Razstava bo prirejena po decembar in januarju in bo obsegala 10 delov. Odprta bo od 26. oktobra do vključno 3. novembra 1957. Otvoritve bo 26. oktobra ob 18. uri.

Dolenjski muzej sporoča, da je 16. oktobra 1957 umrl njegov honorarni arhivski namestnec

JOŠKO JAKLIČ

Šol. nadz. v pok. Marljivega in vestnega sodelavca bo Dolenjski muzej ohrani v trajnem spominu.

Dolenjski muzej sporoča, da je 16. oktobra 1957 umrl njegov honorarni arhivski namestnec

JOŠKO JAKLIČ

Šol. nadz. v pok. Marljivega in vestnega sodelavca bo Dolenjski muzej ohrani v trajnem spominu.

Dolenjski muzej sporoča, da je 16. oktobra 1957 umrl njegov honorarni arhivski namestnec

JOŠKO JAKLIČ

Šol. nadz. v pok. Marljivega in vestnega sodelavca bo Dolenjski muzej ohrani v trajnem spominu.

Dolenjski muzej sporoča, da je 16. oktobra 1957 umrl njegov honorarni arhivski namestnec

JOŠKO JAKLIČ

Šol. nadz. v pok. Marljivega in vestnega sodelavca bo Dolenjski muzej ohrani v trajnem spominu.

ŠPORT IN TELESNA VZGOJA

Tek po cestah Novega mesta

V praznov občinskega praznika bo TVD Partizana iz Novega mesta priredil v nedeljo 27. oktobra tek po cestah našega mesta. Tekmovalci se bodo pričeli ob 10. uri. Moški bodo tekli od Osojnika pri kolodvoru do Glavnega trga, ženske pa od Feriča do Glavnega trga.

Za najboljši tekmovalce iz Novega mesta in od drugod je občinski ljudski odbor daroval lepe prehodne pokale. Podleg udeležbe naših najboljših tekmecev pri tekmovalnem tekmovanju iz Kočevja, Celja in Ljubljane. Med domačinskimi bo gostovale naša mladinska reprezentanca Gorisnovo. Pri nobenih pa bodo med našimi tekmovalci zanimive borbe za prvo mesto med Tratarjem, Kocetom in Germovskom. Meščani, ogledite si v filmceju številu to zanimivo tekmovalstvo naših atletov.

ODBOJKARICE NA 3. MESTU

Tudi »novomeške« odbojkarice se štirinajstredni odmor po zadnjih prvenstvenih tekmah bolj krepko koristijo. To se je videlo na sobotnem četverboju najboljših ženskih odbojbarskih ekip Slovenije, kjer so Novomeščanke igralce precej slabše kot na ligarskih tekmah. Prav zato ni nič čudnega, da so mesto prvega mesta osvojile komaj tretje mesto, za ZOK Ljubljano in Mariborom.

STUDENTSKI KLUB : PARTIZAN (N. m.) 3:2

Prijateljsko odbojbarsko srečanje med ekipama novomeškega Partizana in študentskega kluba okraja Novo mesto se je po zanimivi borbi končalo z zmago študentov s 3:2. Obema ekipama se

ODBOJKA

Močna eksplozija je odjeknila iz temne ulice od franciscanskega samostana. Sprehajalci na promenadi, ki imajo še živo v spominu leta okupacije, so se malo spogledali in že hoteli skočiti v bližnjo vežo, ko so v istem trenutku zagledali dva mladička, kako prihajata po tugu navzdol.

Hkrati se je zbrala pred trgovino Novoteksa skupinica, ki je šepetaje nekaj vneto razpravljala. Ura je bila 13 minut do enajdvajsete in ljudje so že tvegali za ulice. Ljudi so ugašale in pri vrtarju Narodne banke je radio jokel znano mehkišče popevko. Pok, ki je stresel trg, pa je zdaj vznemiril vse ulice in vogale.

Ostro oko je za marsikaterim prizidkom, ob porušeni ograji in v sencih ulične svetilke opazilo temne postave, ki živčno prestopajo z noge na nogo in previdno prisluškujejo na vse strani.

»Stavim, da bo druga nekeje okrog muzeja«, je prepričeval eden od njih pri Novoteksu. Sokol je skoraj krilnil:

»Preklete, saj ne sme priti do tja! ... Vsi okoli so povzeli oči!

Seveda ne sme, saj tudi do stare gimnazije ne bi smel priti, pa je bomba eksplozivna prav na glavnem vходу, kjer je še pred nekaj minutami dajal načelnik obrambe navodila patrolam za blokiranje mesta ...

»... ulice so zastražene, da mi ni misel na uide. Boš videl ... Ves zasoplen je pritekel kurnir.

»Nad Lončarno je ena izmed patrol videla nekoga, ki se popopolnoma ujema z opisom ilegalca: imel je plave kavbojke in zeleno trenirko. Izmušnil se jim je proti sodišču!

Sokol je že hotel skočiti na kolo, ko se je nekdo kakih sto metrov pod muzejem prestrašeno zadržal:

»Na pomoč! ... tukaj je ...!«
»Tri sto zločincev! Za njimi!«
Sokol in skupinica se je v trenutku razdelila na vse strani. Celo sprehajalci s promenade, ki so medtem od mladičkov zvedeli, da gre za nekakšno taborniško akcijo, so skokoma pohiteli proti Domu JLA, kjer je v ozko ulico izginilo že nekaj senc z rdečimi rutami okrog vratu.

Hše stoje tu tako skupaj, da bi lahko čez cesto položili z okna na okno desko. Iz jaska odvodnega kanala je previdno ku-

kali medvedek in stegnil prst proti Sindikalnemu domu. Se mimoidoči so pomagali patrolam in kazali:

»V tisto ulico je tekel ... Na levo, naravnost!«

Ulice za Sindikalnim domom so še bolj krivuljaste in temne. V gostini, pred katero gori luč, je muzika toliko polko. Stopil sem s kolesa. Spet topotanje nog.

»Stoj, stoj ... držite ga!«
Obroč se je sklenil in ozka ulica je bila zaprta z obeh strani. Izbrani ilegalci se je zgrudil na stopnicah pred gostilno. V rokah je že imel pripravljeno drugo bombo.

Pozno popoldne tega dne se je na nekem vrhu v mestu zbral štab, ki je imel nalogo, da zvečer onemogoči »ilegalca« izvršiti sabotažo na dveh izmed sedmih velikih javnih zgradb: Narodni banki, muzeju, magistratu in drugih. Pred sabo na mizi gmojo velik načrt mesta z najmanjšimi podrobnostmi: ulice in trgov. Sokol razporeja patrole tako, da bo center mesta, katerega tričetrt kvadratnega kilometra, neprodušno zaprt.

OKROGLE

PREPRIČAL SE JE

»Verjameš, prijatelj, da je še polno deklet, ki se sploh nočejo poročiti ...«

»Kako pa veš?«

»Saj sem jih vprašal.«

JASNO

»Vi ste zame prva ženska.«
»Oh, ali res? ...«
»Seveda, ko vam je ime Eva ...«

NA IZPITU MOTORISTOV

»Kateri deli motorja so najvažnejši?«

»Rezervni ...«

Dobri del obroča je prevzela Krka, toda tudi bregove je treba zavarovati, kajti kdo ve, če se ne bi obupani ilegalci v skrajni sili vrgli v reko ali pa jo vsaj preveslali s kakšnim koritom. Če bo odvgel eno ali dve petardi in uspe neopažen

»Kaj pa, če bomba koga ubije?« se ojnusi ena izmed deklet.

»Beži! no! Iz lepenke so in če jo boš grdo pogledala, sploh ne bo počila. Zato je najbolje, da se obrneš stran od nje in počakaš, da se skuha ... Tori,

oditi iz mesta do kontrole, je zmagal on, če pa mu patrole diverzantsko akcijo preprečijo ali ga celo ujamejo, je igra izgubila.

Zbor je ob 19.30. Prva pomoč bo na zbornem mestu in pri kontroli. Ravno se bomo po uri na Kapitlji ...

nasvidenje ob pol osmih!«
»Srečno!«

Tako je klub »Strela« z novomeškimi taborniki že drugič organiziral ilegalca, ki utegne res postati tradicionalen, saj pravijo udeleženci, da je to njihova najljubša nočna igra.

Marjan Moškon

Kadar preše stokajo ...

Ne poslušam rad stokanja, ker je vedno odmev telesne ali duševne neugodnosti. Tako jeseni, ko sedim v hramčku, ki ga je postavil pred nekaj sto leti ljubiteljski vinski trte in sladkega vinca, pa stokanje kar rad poslušam; stokajo namreč preše.

Cez šestdeset let je poslušam to utripanje preš in vedno mi je ob tem toplo pri srcu. Kakšen kontrast! Na kolenih

imam časopis s poročili o umetniški luti, ki so jo Rusi poslali v vesolje, okrog sebe pa brunje dvestoletnega hrana. Naslanjam se na surovo tesnako vrata, ki teko še v lesenih tečajih. Poslušam melodijo stokajočih preš, vonjam opojni duh po kipečem moštu. Mošt, sladki vinski mošt vse do Martinovega, takrat šele postane vino, tak je nepisan zakon davnih dedov, ki pa velja še danes.

Ko zapoje črički, zaduhti po moštu in zastokajo preše, se najbolj kislemu Dolenjcu razjasni obraz. Spominim se tiste originalne popevke, ki jo je zložil pokojni Sebančev Lojze: V jesen je res lepo na svet, ko začnejo črički pet, je veselje za moše, ko se mošta vesele.

Res, ob škafih in brentah vrisk fantov brentačev in petje deklet, ob sodih s šumečim sladkim grozdničnim sokom nasmejnati obrazi in modrovanje starejših. »Janez, pridi, boš pokušal kakšnega sem pridelal«, se vabijo med seboj. Pa ne samo moški.

Tudi tetke stare, mlade, ga pocukajo prav rade. Kadar že pošteno vreže, da odleže, za želodec kot zdravilo, vedno se je govorilo.

Ce govorimo o starokopitnosti dolenjskega kmetu, moramo priznati, da je ostalo po večini prav v vinogradništvu skoraj vse pri starih tradicijah. Koliko narodnih popevk, basni in zgodbic se je rodilo prav v naših vinskih hramcih. Se bodo stokale preše. Ko bi le svet postal bolj pameten! Lojze Borštnar

Aprilska revolucija na Vinici 1919

2

Ljudje se pa niso hoteli raziti, vdrlj so v Skolnikovo gostilno in žandarje, ki so hoteli zabraniti, potisnili od stran in se umaknili na Kravosovo dvorišče. Pri Skolniku so iskali kraljevo in Aleksandrovo sliko ter v preveliki vnemi v lovu za osvraženimi slikami kraljev sneli s stene tudi Cankarja, Jurčiča in še nekatere, češ da predstavljajo kralje. Žandarji so se umaknili domov, videč da jih nihče ne posluša in da so proti razjarjeni množici brez moči. Streljanje, vzklikanje in prepevanje po trgu se je nadaljevalo. Neki možnar se je pri poku razletel in je drobce železa zadela v nogo posestnika Jurija Flajnika s Hrastra. Preprosti kmetje so nastopili kot govrniki, med katerimi so bili najvidnejši Pete Zugelj in Ivan Benc, za njima Ivan Kobe, Peter Balkovec ter železjski mežnar Stanko. Mnogi bivši vojaki so se videli med množico z orožjem. Govorniki so poudarjali, da je treba pomesti z gospodo, tako kot so to storili ruski boljševiki, ter stopiti v stik z revolucionarnimi Hrvati, ki imajo dobrega voditelja Radiča, med Slovenci pa takega nimamo. Zatrjevali so, da so se naši voditelji vsi prodali Aleksandru in Petru. Proti poldnev se je množica razšla, mnogi preprosti možakarji pa so bili trdno uverjeni, da bo nastala republika in da smo opravičili monarhijo za vselej.

Glavni organizatorji prevrata, ki je dopoldne zajel vse prebivalstvo, so imeli popoldne znova sestanke. Izvolili so novo občinsko starešinstvo, stopili v stik s soslednjimi Hrvati iz bližnjih vasi vse do Bosiljeva. Tudi iz bližnjih slovenskih vasi so naslednje dni, dokler je trajala republikanska oblast, prihajali odposlanci ter se posvetovali o nadaljnjih ukrepih.

Tretji dan, 24. aprila, pa je prišla četa Srbov pod vodstvom poročnika Tataloviča, zasedla Vinico in s tem je bilo republike konec. Aretirani so bili že omenjeni voditelji in odpeljani v zapor. Toda sodna razprava, ki je bila junija, ni bila na okrognem sodišču v Novem mestu, temveč pri

deželnem sodišču v Ljubljani, ker so se režimovci bali, da bi v Novem mestu lahko izbruhnil pri razpravi novi nemir.

Dobro uspeh so imeli tisti dan raznašalci časopisov po Ljubljani, ko so vpili: »Slovenski narod, posebna izdaja! Viniški boljševiki pred deželnim sodiščem!« Ljudje so jim kar iz roke trgali liste. Padla je sodb: glavni vodja 3 leta ječe, drugi manjšee kazni, toda nobeden manj kot devet mesecev pomiloščen, iz zapore so šli domov, vendar naprednih idej niso pozabili. To se je najbolj videlo ob prvih volitvah v konstituanto leta 1920, ko je dobila komunistična in socialistična stranka veliko večino glasov.

Tudi pozneje, v najstrožji diktaturi po letu 1929, so pri občinskih volitvah zmagale napredne sile. Leta 1936, pri zadnjih občinskih volitvah v bivši Jugoslaviji, je vodstvo klerikalne stranke poslalo za volilnega komisarja samega ljubljanskega župana dr. Adlešiča. Neki hudomušnež mu je ob tej priložnosti posvetil tole zbadljivo pesem:

Prišel Jure je iz Ljubljane,
ki je raste v Adlešičih.
Bil rojak je Bele krajne,
komisar nam na volišči.

Kdor oddal je glas za Benco,
mu bil priklon je: Lepa hvala!
Huda bila konkurenca!
Zvečer ga je bolela glava.

K Skolniku na čaj šli vsi,
v ustih prst držali drugi ...
In možnarji so stali nemi,
tekla Kolpa tiho v strugi.

Župnikovi so namreč svesti si gotove zmage, pripravili možnarje, ki naj bi ob koncu volitev znagoslavno gmeti, toda opozicija jim je prekrizala račune.

Jože Fortun

„PERNJAKOVI“ na kostanjeviškem odru

V nedeljo 5. oktobra je bila na kostanjeviškem odru premiera

Pernjakovi Lovra Prežih, Drama je dosti težka, zato so jo dočeli uprizorjati samo poklicni gledalci. Prežih sam drame ni dokončal, pač pa jo je po njegovi smrti dopolnil dramaturg Celjskega gledališča — Herbert Grün. Pernjakovi so pravzaprav odrski prikaz Prežihovega romana Jamnica, to je tistega romana, ki je nastal v luči gledanja, kakršnega je vkresal ruski Oktobar, katerega jubilej letos slavimo. In v katerega počastitev je bilo to delo izbrano in uprizorjeno. To je socialna drama, ki je polna teh nasprotij, katerim se pridružuje še razočaranje, ki ga je tem kmetom na mejo med Korško in Jugoslavijo prinesla predaprilska državna tvorba. Prežihovi ljudje so storiili vse, kar so mogli, da so iztrgali občino iz rok nemških podpretnikov in slovenskim narodnim stencem ter dali na vsa odgovorna mesta slovenske ljudi, ki pa so postali skorumpirani in so začeli prav tako kot poprej njihovi predniki. Pernjakovi dom je stal močan in ponosen, dokler ga ni razparal nezakonski sin mladega Pernjaka. Vso situacijo je zaostila še gospodarska kriza, ki je stvar potenciala

in prignala Pernjake do popolnega propada.

Iz vsega dela veje obsodba socialnih krivic in obsodba razmer, v katere je potekala koruško obmojno prebivalstvo srbska Jugoslavija, ki je prav te ljudi, ki so zanjlo nekaj žrtvovani, tako zelo razočarala. Prežih je v tej draml kmet, kmet z vsem svojim človeškim bistvom in pesniškim ognjem, kmet, kakršnega poznamo iz Prežihove človeške elementarnosti in njegove enkratnega pesniškega pojava.

Toda drama je pri vsem tem še vedno roman, ki je trd oreh gledališču, še prav posebno pa takemu gledališču kot je naše ki ima komaj nekaj let sistematičnega dela za seboj.

Uprizoritev je zrezal in dal za njeno scensko idejo Lado Smrekar. Bila je v marsičem drugačna od celjske, saj je imela dva prizora več, bila je zaključena z osmo sliko. Jezikovno je bilo delo dobro pripravljeno, glavne vloge pa so bile zaupane preizkušenim igralcem MLAKARJU, KUKCU,

PLANINČEVI, KUNTARIČEVI, KRAPIČEVI, MATJASICEVI in drugim, eno od vlog je igral tudi režiser sam.

Posebno razveseljivo je bilo, da je nastopila vrsta novih igralcev, od katerih so bili nekateri prvič na odru. V draml je posebno uspešno nastopila KARLA KUNTARIČEVA v vlogi beratičice Ajte. Močno podoba je oblikovala poleg Ivana Mlakarja in Lada Kukeca tudi LOJZKA JENŠKOVEC in simpatična ROZIKA JANKOVIC, ki bo v Ani Christie praznovala petindeset let amaterskega gledališkega dela. Nastopili so še: IVAN BARBIČ, JOŽE JANKOVIC, FANI PENCA, JOŽE KAVČIC, TONE ORLOVIC, MARJAN RADKOVIČ in večje število otrok. Zelo lepe maske je tudi to pot oskrbel mojster VINKO TAJNSEK, razvedljavo pionirji gimnazije Kostanjevica, šepetala pa je FANI KOŠAK.

Drama je naletela zlasti med kmečkim prebivalstvom na pozornost, kar kaže, da jo bo treba še ponavljati.

Zadnje instrukcije iz knjige pred nastopom: Cernjak (Ivan Bambiš) in Pernjak (Ivan Mlakar)

KAR JE DOBRO, JE VČASIH SLABO

»Večer za večerom je neki ljubavni par žvrgolel tik pod mojim oknom. Sinoči mi je bilo pa dovolj in sem nanju zili vedro vode.«

»No, to si dobro naredil!«
»Sem in ne: kajti čez deset minut je moja žena prišla v sobo mokra kot miš.«

NOVI ČASI

»Eh, ljuba moja,« pravi zaljubljenec svoji izpoljenki na klopi v parku, »pustiva mesec, ta je že zastarel. Sedaj bava raje opazovala umetni sate-lit.«

26 starih dolenjskih novic

15. oktobra 1885. (Imenovanje.) Nj. veličanstvo cesar imenoval je profesorja na državni realni v Ljubljani gosp. Andreja Senekoviča za ravnatelja na državnem gimnaziju v Novem mestu ...

15. oktobra 1886. Nekaj o kole-ri ... V Rudolfovem bi pač nobenemu ne svetoval o času kolere — akoprav je še ni v mestu, ko bi pa bila v gornji okolici mesta, ali vseh in trghi, blizo katerih naša Krka teče — piti vode iz vodnjaka na trgu. Ta vodnjak dobiva vodo iz Krke, ktera vso ne-nago iz mestnih kanalov sprejema. Kje bomo o času kolere mi Rudolfojani (Novomeščani), dobivali vodo za pijačo? ...

15. oktobra 1887. Piše se nam: Iz Novega mesta. — Vsem našim čitateljem gotovo še ni znano, da si je naša novomeška čitalnica omislila jako lep gledališki oder, komur ga na Kranjskem ni para, tudi v Ljubljani ne ...

15. oktobra 1888. (Prvi rak v Krki). Minuli teden vjel je rdeči vitez Fichtenau, v Krki poleg Struge raka.

Rak je kaci 5 let star. Če ni ostrupila Krka tega raka, lahko upamo, da se nam še drugi ohranijo in s časom pomnože, če jih bomo pridno vlagali.

15. oktobra 1891. Slavno č. kr. okrajno glavarstvo je najstrožje zapovedalo vsem gostilničarjem v mestu in Kandiji, da nikakor ne smejo imeti svojih gostilen dalje odprtih, kakor ta mesec do 11. ure drugi in dalje po zimi pa le do 10. ure. Nekaterim bode to prav neprijetno — bodo pa laglje ustali.

15. oktobra 1892. Piše se nam: Iz novomeške okolice. — Ni bilo morda še leta, da bi se ob času trgatve vinogradov v istih gorici. Pametni, ki so ubogali opomine v Dol, Novicah ter o pravem času škropili, so pridelali letos mnogo več vina kakor lansko leto in tudi mnogo bolj, kakor je bilo prejšnja leta.

15. oktobra 1894. Piše se nam: Iz Novega mesta. — Zad-

njo nedeljo 7. oktobra napravila je novomeška čitalnica dve gledališki predstavi. Igrali so igrici Stara mesto mlade in pa Sam ne ve, kaj hoče. — Igrl na sebi nimata posebne veljave, zlasti se je zadnja ne; ali igralo se je sploh prav dobro. Nekateri osebe so se istenito odlikovale. Vsa čast režiserju!

15. oktobra 1896. Piše se nam: Iz Novega mesta. (Sto petdeset letnica.) Letos je 150 let, kar je blaga cesarica Marija Terezija novomeščane razveselila z gimnazijo, ki je takrat štela 6 razredov ... Trdno smemo pričakovati, da se bodo za to reč tudi meščani zanimali ter si prizadevali, da se imenitna obletnica čim mogoče slavno obhaja.

15. oktobra 1897. (Novomeški občinski zastop) je v predzadnji svoji seji naročil posebnemu odseku, naj poizveduje, koliko stanovanj bi se dalo v mestu dobiti. V svoji poslednji seji pa je sklenil, da glede tega, da opomore veliki zadregi, ki bi nastala zaradi pomanj-

kanja stanovanj in glede tega, da ni dobiti zasebnika, ki bi hotel zidati, da stavi občina na svoje stroške hišo za stanovanja. Prostor se ima še določiti.

15. oktobra 1898. (V šoli Glasbene matice v Nov. mestu) se je doslej prijavilo: 22 učencev za igranje na klavir, 12 na gosli, 1 na cello, za petje in teorijo samo pa okrog 50 učencev in učenk ...

15. oktobra 1899. (Društvo Mestna godba v Rudolfovem) priredi koncert 28. t. m. ter, ako bode moč dobiti pripraven lokal, tudi 21. t. m. zvečer. Natančneje se naznani po lepkih.

15. oktobra 1900. (Novo mesto). Dne 7. t. m. priredile so novomeške gospodinje pod pokroviteljstvom veleblagorodne gospe dr. Leopoldine Schegulove lep koncert v korist Prešernovemu spomeniku v Ljubljani. Bil je tako mnogoštevilno obiskan kot malo kateri popreje. Zato pa je ostala tudi lepa svota v idealni namen. Živi sliki ste bili divno krasni in v vsakem obziru dovršeni, kar pričuje, da je bil umetnik, ki jih je aranžiral. G. akademični slikar Vaupotič sme ponosen biti svojega dela ...

15. oktobra 1902. (Fotografski ugledni samogib) - avtomat

- kateri bo postavljen v prostorih starega davčnega urada (g. Seidlnovi hiši) se otvori danes ter bo obsegal popotovanje po svetu v 28. dneh. Priprava obsega razglede iz vseh delov sveta ter je vse jako podučno in zabavno.

15. oktobra 1903. (Nov sladkor) v malih kristalih je prišel v trgovino jako podoben drobnemu pesku, močno sladak, lahko raztopljiv in veliko ceneji kot sladkor v kockah ali škotih. Da se tudi pripravo spraviti in tehtati.

15. oktobra 1904. (Akademični slikar g. Josip Germ) izdelal je novo kopijo svoje slike Bled. Hvaležni moramo biti g. slikarju, da se je odločil izdajati reprodukcije krajskih slik, da tako tudi širji svet spozna lepoto naše ožje domovine ...

15. oktobra 1905. (Zlato poroko) bodeta obhajala dne 26. oktobra ob pol 8. uri kaptljski cerkvenik Andrej Hladnik in njegova žena Marijana, roj. Sever.

15. oktobra 1907. (Zabavni večer), katerega je priredila Zenska podružnica družbe sv. Cirila in Metoda 12. t. m. z koncertom, igro Poezija in Proza ter konečnim plesom zadovoljil je po-

vsem nazvoče odlično občinstvo.

15. oktobra 1908. (Odlikovanje). Presviti cesar je podelil cesarskemu svetniku gosp. Karol Barboriču, trgovcu v Novem mestu, povodom rešitve dveh dijakov smrti v Krki, srebrni križec s krono za zasluge. Našemu občesplošnemu pogumnemu someščanu, naše iskrene čestitke.

15. oktobra 1909. Redek lov. Dne 9. t. m. ustrelil je Franc Beg iz Gor. Sušice, lovec g. Ivana Pezdarca iz Dol. Sušice beloglavca je strelba, kateri meri z razprostrtimi krili 2,73 m. Na prošnjo tukajšnje gimnazije je prepustil je istega a Pezdarcu proti plači 30 kron zavodu v učne namene.

25. oktobra 1911. Volivci! So meščani! ... En pogled v to listino Vas prepriča, da se je stranka, zvesta demokraciji, začela na novo, po katerem naj vse ljudstvo, vsi stanovni pridejo do besede, zares ozirala na vse sloje.

23. oktobra 1914. Živinska kupčija je bila na zadnjem Lučevem semnju v Novem mestu dosti dobra. Prignalo se je zelo veliko volov in se jih je tudi precej prodalo. Ogrski kupci so naložili 12 vagonov volov.

22. oktobra 1915. Vojaško. V

vojnem ujetništvu se nahaja Jožef Jakše, posestnik iz Orehove. Pisal je ženi 6. aprila 1915, da je vjet, da je zdrav in kako se mu sicer godi. Vjet je bil v Karpatih v selu Salatriva in potem prepeljan v daljno Azijo.

26. oktobra 1916. Razglas. Izkaznice za sladkor, za čas od 29. oktobra do 25. novembra 1916 in izkaznice za kavo za čas do 29. oktobra do 23. decembra 1916 v Novem mestu bivajočim in upravičnim stankam se bodo oddajale v mestni hiši pritično na desno, kakor sledi ...

25. oktobra 1917. Padel je na soškem bojišču 20 letni Franc Kraševac iz Jelša, župnika šentpeterska. Služil je pri domačih planinskih strelcih. Pa res grobovi tu tulijo ...

24. oktobra 1918. Zoper novo bolezen priporočujejo listi čaj od kamilice, kolikor mogoč vroč, večkrat čez dan in eno malo škodljivo še zvečer v postelji ...

8. oktobra 1919. Otvoritev Trgovske šole v Novem mestu. Dne 1. oktobra t. l. se je otvorila nova dvorazredna Trgovska šola v Novem mestu ...

(Iz DOLENJSKIH NOVIC od 1885 do 1919)